

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

UEF | SPATiA

ALUE- JA KUNTATUTKIMUSKESKUS

**ALKUVOIMA – ÄLYKÄS SOPEUTUMINEN
POHJOIS-KARJALAN MAASEUDULLA -HANKE**

Kiteen kuntaprofiili

**Simo Rautiainen, Arja Jolkkonen, Arja Kurvinen,
Virpi Lemponen, Antti Tiilikainen**

2023

SISÄLTÖ

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	4
2 VÄESTÖNMUUTOKSET	8
2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ.....	8
2.2 IKÄRAKENNE	10
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS.....	12
2.4 MUUTTOLIIKE	14
2.5 PÄÄASIALLINEN TOIMINTA JA KOULUTUS.....	16
2.6 KAUSIASUKKAAT	18
3 TYÖLLISTYMISSMAHDOLLISUUDET	19
3.1 TYÖPAIKAT.....	19
3.2 TYÖVOIMA.....	28
4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS	34
5 KUNTATALOUS	38
6 STRATEGISET VALINNAT JA UUSIUTUMISPOTENTIAALI	44

KARTAT

Kartta 1. Kiteen sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	4
Kartta 2. Kiteen väestömäärä 1 km * 1 km -ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.....	5
Kartta 3. Kiteen väestömäärän muutos 1 km * 1 km -ruuduittain vuosina 2000–2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	9
Kartta 4. Kiteen työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.....	21
Kartta 5. Kiteen työllisen työvoiman työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.....	32
Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä keskusten palvelualueiden (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen) rajat. Lähde: Väylävirasto, Digiroad.....	37

KUVIOT

Kuvio 1. Kiteen väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste.....	8
Kuvio 2. Kiteen väestönmuutokset vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet..	10
Kuvio 3. Kiteen väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhde, lapsihuoltosuhde ja vanhushuoltosuhde vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne.....	11
Kuvio 4. Kiteen väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne.	11

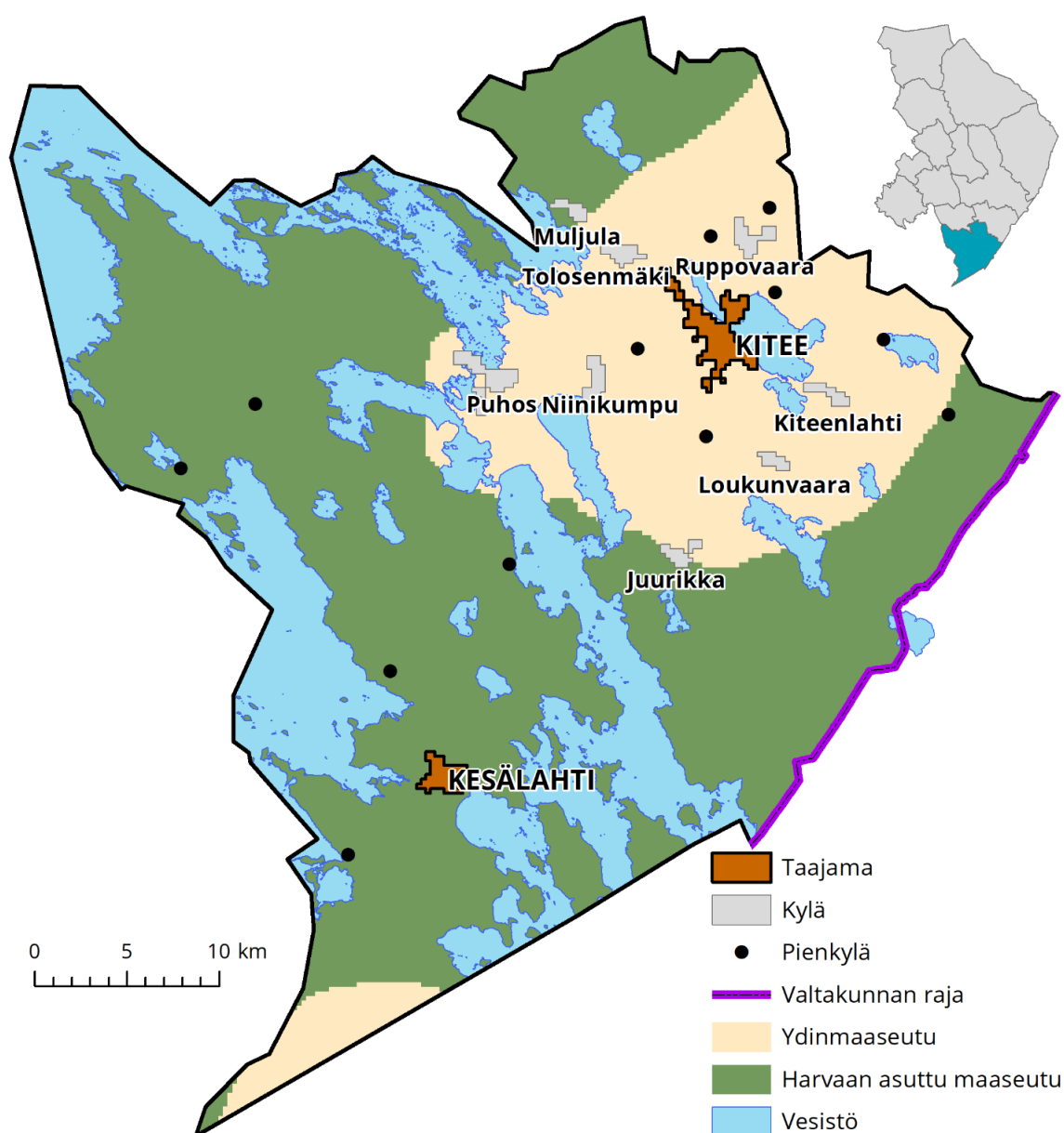
Kuvio 5. Kiteen luonnollinen väestönmuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet.	12
Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Kiteellä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet.	12
Kuvio 7. 20–44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Kiteen väestöstä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne.	13
Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Kiteellä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet; Väestörakenne.	13
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Kiteellä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike.	14
Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Kiteellä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike.	15
Kuvio 11. Tulomuutto Kiteelle lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike.	15
Kuvio 12. Lähtömuutto Kiteeltä tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike.	16
Kuvio 13. Kiteen väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	17
Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituisten asukkaiden määrään Kiteellä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.	18
Kuvio 15. Kiteen alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä sekä työnantajasektorien osuus työpaikoista vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti. ...	19
Kuvio 16. Kiteen alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	20
Kuvio 17. Kiteellä asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	28
Kuvio 18. Kiteen työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Kuntien avainluvut.	30
Kuvio 19. Kiteellä asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti.	32
Kuvio 20. Kiteen alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste.	35
Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Kiteellä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne.	35
Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Kiteen väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne.	36
Kuvio 23. Kiteen kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	39
Kuvio 24. Kiteen kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	40
Kuvio 25. Kiteen tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	41
Kuvio 26. Kiteen kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	42
Kuvio 27. Kiteen suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot.	43

TAULUKOT

Taulukko 1. Kiteen väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne; Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.	7
Taulukko 2. Kiteen 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne.	17
Taulukko 3. Kiteen työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	20
Taulukko 4. Kiteen työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.	22
Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Kiteellä toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto. (. =salattu tieto)	24
Taulukko 6. Kiteen yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto.	25
Taulukko 7. Kiteen työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit.	26
Taulukko 8. Kiteen alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti. (*prosenttia alueella työssäkäyvistä)	27
Taulukko 9. Kiteen työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	28
Taulukko 10. Kiteen työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti.	29
Taulukko 11. Työttömyys Kiteellä lokakuussa 2020, 2021 ja 2022. Lähde: TEM, Työväilytilasto.....	31
Taulukko 12. Kiteen työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti. (* prosenttia työllisestä työvoimasta)	33
Taulukko 13. Kiteen kunnan asukkaiden aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.	37
Taulukko 14. Kiteen kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut.....	38

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

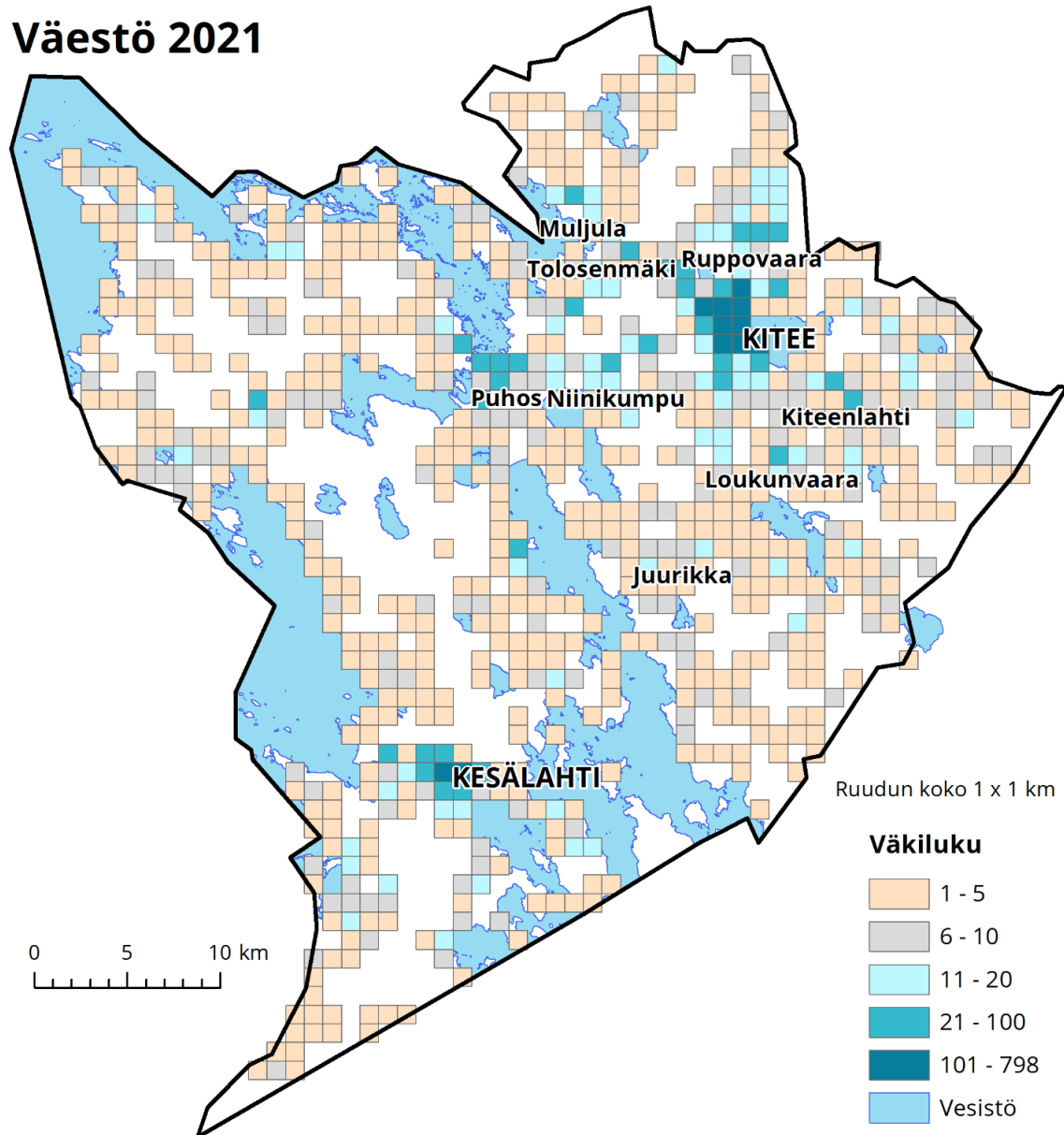
Kiteen kaupunki on Pohjois-Karjalan eteläisin kunta, ja se sijaitsee valtakunnan rajalla. Kesälahden kunta liittyi Kiteeseen vuoden 2013 alussa. Matkaa Kiteen keskustaajamasta maakuntakeskus Joensuuhun on maantietä pitkin 65 kilometriä matka-ajan ollessa 50 minuuttia. Kesälahden kirkonkylältä kertyy matkaa Kiteelle 35 kilometriä ja Joensuuhun reilut 90 kilometriä. Kiteen keskustaajaman ympäristö määrittynyt Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) paikkatietopohjaisessa kaupunki-maaseutuluokituksessa ydinmaaseuduksi muun kunnan ollessa harvaan asuttua maaseutua. SYKEN määritelmän mukaan ydinmaaseudulla maankäyttö on intensiivistä ja alkutuotanto vallitseva työllistäjä tai toiminnot ovat muuten monipuoliset. Harvaan asuttu maaseutu puolestaan on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan yksipuolista ja väestömäärältään harvaan asuttua aluetta, jonka yleisin maankäyttoluokka on metsä tai suo. (Kartta 1.)

Kiteen asutus on keskittynyt suurelta osin Kiteen keskustaajamaan ja sen ympäristöön sekä Kesälahden kirkonkylälle. Keskustaajamassa asui vuonna 2021 vajaat 4 500 henkilöä ja

Kesälahdella noin 800 henkilöä. Kiteen taajama-aste oli 53,9 prosenttia, mikä oli merkittävästi matalampi kuin koko maan ja Pohjois-Karjalan keskiarvot (Taulukko 1). Tämä selittyy sillä, että iso osa kuntalaisista (n. 2 000) asuu keskustaajaman lähikylissä. Muuten asutus on harvaa ja hajanaista, erityisesti Kesälahdella ja itäräjällä. Vuonna 2021 Kiteen alueella oli 784 asuttua 1 x 1 km -väestöruutua, joiden keskimääräinen asukasmäärä oli noin 12 henkilöä ja asukasmäärän mediaani 4 henkilöä. 63 prosentissa asutuista ruuduista asui korkeintaan viisi henkilöä. Väestöruuduin mitattuna 63 prosenttia Kiteen maapinta-alasta oli asuttua. (Kartta 2.)

Väestö 2021

Kartta 2. Kiteen väestömäärä 1 km * 1 km -ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Taulukossa 1 esitetään Kiteen, Pohjois-Karjalan ja koko Suomen väestön tunnuslukuja. Koko Pohjois-Karjalan ja koko maan vertailulukuihin vaikuttaa oleellisesti väestöltään kasvavien kaupunkialueiden ja kaupungin läheisen maaseudun väestön suuri osuus. Paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Pohjois-Karjalan väestöstä lähes 60 prosenttia asui vuonna 2020 kaupunkialueilla tai kaupungin läheisellä maaseudulla. Koko maan vastaava luku oli 79 prosenttia. Kuntapohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan

Joensuussa ja kaupunginläheisen maaseudun kunnissa – Kontiolahdella ja Liperissä – asui 64 prosenttia Pohjois-Karjalan väestöstä. Harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun kunnissa lähtömuutto, alhainen syntyvyys, työikäisen väestön vähäisyys sekä 65 vuotta täyttäneiden suuri osuus vaikuttavat huomattavasti väestörakenteeseen, työllisyyteen, työttömyyteen, palvelutarpeisiin ja kunnan talouteen.

Kiteen väestömäärä vähentyi vuosina 2000–2020 neljänneksellä. Väestön vähenemistä selittää sekä tappiollinen muuttoliike että negatiivinen luonnollinen väestön lisäys. Vaikka lähtömuutto on ollut voimakasta, on Kiteelle myös muuttanut uusia asukkaita. Kiteen asukkaista 59 prosenttia on syntyperäisiä kiteeläisiä. Lähtömuuton voimakkuutta kuvaa se, että kaikista Kiteellä syntyneistä vain 37 prosenttia asui kotikunnassaan vuonna 2021. Vuonna 2021 Kiteen väestöstä oli suomenkielisiä 94,2 prosenttia. Vieraskielisistä 80 prosenttia oli venäjänkielisiä. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalassa lasten (alle 15-vuotiaiden) osuus väestöstä oli koko maata (15,4 %) alhaisempi. Lasten osuus väestöstä oli Kiteellä 11,0 prosenttia ja koko Pohjois-Karjalassa 13,4 prosenttia. Pohjois-Karjalassa myös 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä on pienempi kuin koko maassa (62 %) keskimäärin. Kiteen väestöstä oli työikäisiä 51 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa 59 prosenttia. Kiteeläisten keski-ikä (53 vuotta) oli seitsemän vuotta korkeampi kuin maakunnan väestön keski-ikä vuonna 2021. Pohjoiskarjalaisten keski-ikä oli reilut kaksi vuotta koko maan väestön keski-ikää korkeampi. Kiteen väestöllinen huoltosuhde oli 95,8 ja koko Pohjois-Karjalan 70,4. Sataa kiteeläistä työikäistä kohden oli 22 lasta ja 74 65 vuotta täyttänyttä. Kiteen sairastavuusindeksi oli 120,1 ja koko Pohjois-Karjalan 120,6. Pohjois-Karjalassa sairastavuus on koko maata (100) suurempaa. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalan 15 vuotta täyttäneestä väestöstä 75 prosenttia oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, mikä vastasi koko maan keskimääräistä osuutta. Kiteeläisistä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus oli 69 prosenttia. Ammatillisten tutkintojen lisäksi ammatillisella koulutuksella, joka ei ole tutkintoon tähtäävää (esim. osa työvoimakoulutuksesta), on tärkeä rooli työvoiman osaamisen kehittämisessä. Pohjois-Karjalassa on järjestetty paljon myös ei-tutkintotavoitteista työvoimakoulutusta. Kiteeläisistä 18–64-vuotiaista kuului vuonna 2020 pääasiallisen toiminnan mukaan työvoimaan (työlliset + työttömät) 77 prosenttia. Vastaava osuus oli Pohjois-Karjalassa 77 prosenttia ja koko maassa 80 prosenttia. Työttömyys on ollut Pohjois-Karjalassa pitkään maan korkeinta. Vuonna 2020 pohjoiskarjalaisista työvoimaan kuuluneista oli työttömänä 16,9 prosenttia ja kiteeläisistä 19,2 prosenttia. Myös koko maassa työttömien osuus oli suhteellisen korkea (13,5 %) koronapandemian vuoksi. Työllisyysaste (työllisten osuus 18–64-vuotiaista) oli Kiteellä 62,0 mikä oli vajaa kaksi prosenttiyksikköä koko Pohjois-Karjalan lukua alhaisempi. Kiteen koko väestöstä 61,3 prosenttia oli työvoiman ulkopuolella. Tätä selittää se, että 43 prosenttia Kiteen väestöstä oli eläkeläisiä. Myös koko Pohjois-Karjalassa eläkeläisten osuus väestöstä oli korkea (31,6 %) koko maahan (26 %) verrattuna. Taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti, oli Kiteellä 219,9 ja koko Pohjois-Karjalassa 175,4. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Kiteen väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne; Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet¹.

Väestön tunnusluvut 2021	Kitee	Pohjois-Karjala	Suomi
Väestö	9 877	163 281	5 548 241
Muutos 2000–2021	-3 406	-12 906	367 126
Muutos 2000–2021, %	-25,6	-7,3	7,1
Naisten osuus, %	49,9	50,2	50,6
Alle 15-vuotiaiden osuus, %	11,0	13,4	15,4
15–64-vuotiaiden osuus, %	51,1	58,7	61,6
65 vuotta täyttäneiden osuus, %	37,9	27,9	23,1
Keski-ikä, molemmat sukupuolet	52,7	46,2	43,6
Väestöllinen huoltosuhde	95,8	70,4	62,4
Lapsihuoltosuhde	21,6	22,9	25,0
Vanhushuoltosuhde	74,2	47,5	37,5
Suomenkielisten osuus, %	94,2	95,5	86,5
Ruotsinkielisten osuus, %	0,0	0,1	5,2
Vieraskielisten osuus, %	5,8	4,4	8,3
Venäjänkielisten osuus, %	4,6	2,4	1,6
Ulkomaalaistaustaisten osuus, %	6,0	4,4	8,5
Ev.lut. kirkkoon kuuluvien osuus, %	75,7	69,3	66,6
Muihin uskontokuntiin kuuluvien osuus, %	3,7	6,6	2,8
Uskontokuntiin kuulumattomien osuus, %	20,7	24,1	30,6
Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, % (2020)	68,7	74,5	74,2
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, % (2020)	20,2	27,0	32,6
18–64-vuotiaiden työvoimaosuus, % (2020)	77,1	76,8	80,4
18–64-vuotiaiden työllisyysaste, % (2020)	62,0	63,6	69,5
18–74-vuotiaiden työttömyysaste, % (2020)	19,2	16,9	13,5
Työvoiman ulkopuolella olevien osuus, % (2020)	61,3	56,3	52,4
Eläkeläisten osuus väestöstä, % (2020)	42,6	31,6	26,0
Taloudellinen huoltosuhde (2020)	219,9	175,4	142,2
Sairastavuusindeksi, ikävakioitu (2019)	120,1	120,6	100,0
Alueella syntyneitä, jotka ovat Suomen väestössä	15 725	210 300	5 073 464
Asuinalueellaan syntyneiden osuus kunnan väestöstä, %	59,3	73,1	42,6
Syntymäalueellaan asuvien osuus kaikista kunnassa syntyneistä, %	37,2	56,8	46,5
Väestötiheys, as./km ²	7,9	8,7	18,3
Taajama-aste, % (2020)	53,9	73,0	86,6
Sisemmällä kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	19,5	37,4
Ulommalla kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	18,9	23,9
Kaupungin kehysalueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	11,3	10,8
Maaseudun paikalliskeskuksissa asuvien osuus, % (2020)	0,0	7,1	5,5
Kaupungin läheisellä maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	0,0	10,1	7,1
Ydinmaaseudulla asuvien osuus, % (2020)	67,4	15,6	9,3
Harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	31,2	16,5	4,8

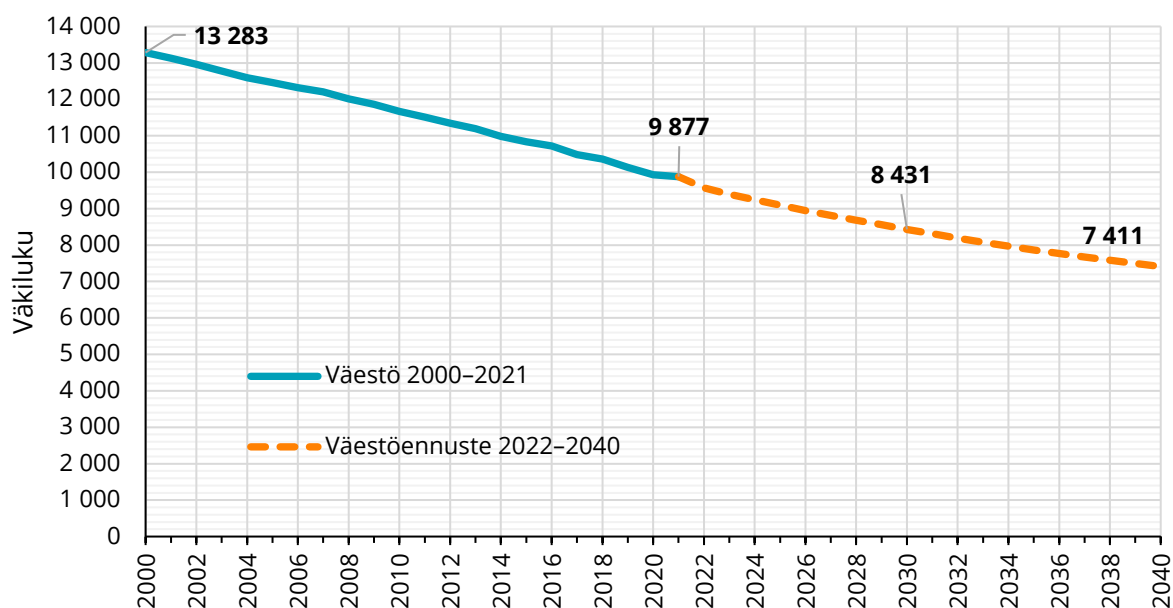
¹ Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>; Kuntien avainluvut: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainlu-vut.html#?year=2021&active1=SSS>; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi, Viitattu 14.9.2022.

2 VÄESTÖNMUUTOKSET

Väestönmuutoksia kuvataan seuraavaksi väestö- ja ikärakenteen kehityksellä sekä muutto- liikkeen vaikutuksilla. Väestömäärä vähenee sekä tulomuuttoa suuremman lähtömuuton että syntyvyyden alenemisen vuoksi. Viimeaikainen voimakas lähtömuutto vaikuttaa nopeasti väestömäärän vähenemisenä ja jo vuosikymmeniä jatkunut nuorten ja nuorten aikuis- ten poismuutto ilmenee alhaisena syntyvyytenä ja väestön vanhenemisena (Copus ym. 2021²). Väestörakenne kuvataan ikä- ja koulutusrakenteella sekä väestön pääasiallisella toi- minnalla.

2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ

Kiteen väkiluku vähentyi vuosina 2000–2021 yhteensä 3 400 henkilöllä. Vuonna 2000 asuk- kaita oli lähes 13 300 ja vuoden 2021 lopussa vajaat 9 900. Väestö vähentyi 20 vuodessa neljänneksellä (–26 %). Vuotuinen vähenemä oli 60–230 henkilöä eli 0,6–2,2 prosenttia. Ti- lastokeskuksen väestöennusteen mukaan Kiteen väkiluku vähenee edelleen. Ennusteen mukaan vuonna 2030 kiteeläisiä on 8 430 ja 7 400 vuonna 2040. Näin väestön määrä vähen- tyisi seuraavan 20 vuoden aikana melkein 2 500 henkilöllä eli 25 prosentilla. Ennusteen mu- kaan väestön väheneminen hidastuu siten, että vuotuinen vähenemä olisi 126 henkilöä (– 1,5 %) vuonna 2030 ja 85 henkilöä (–1,1 %) vuonna 2040. (Kuvio 1.)

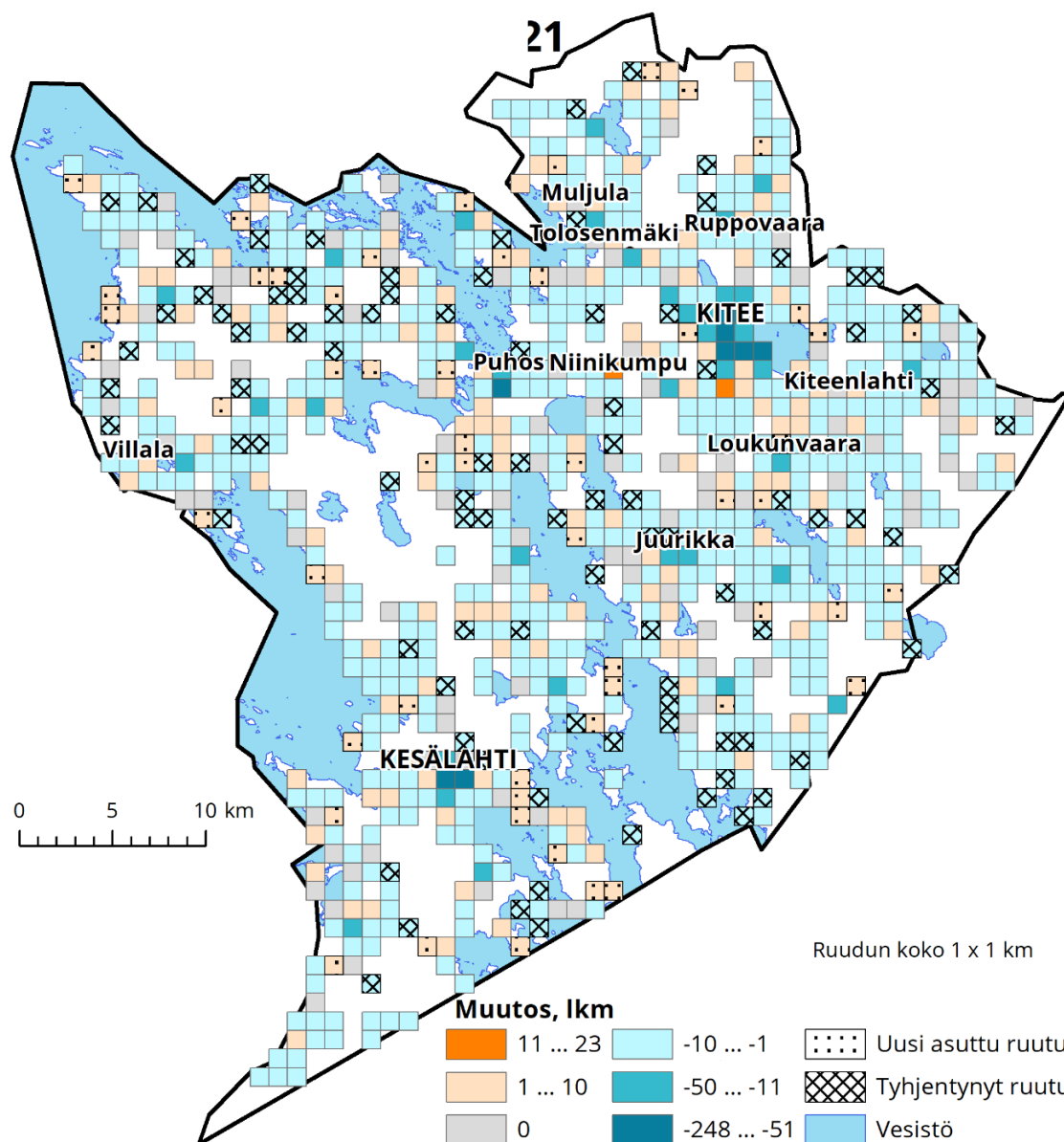
Kuvio 1. Kiteen väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste³.

Väestö on vähentynyt lähes kaikilla alueilla, ja vuonna 2000 asutuista 1 x 1 km -väestöruu- duista 73 prosenttia menetti väestöään vuoteen 2021 tultaessa. Eniten väestö vähentyi kes- kustaaajamassa, jossa väki vähentyi 21 vuodessa lähes 1 100 henkilöllä eli 19 prosentilla. Ke- sälahden kirkonkylän väestö vähentyi 500 henkilöllä (–36 %). Väestö vähentyi merkittävästi

² Copus, A., Kahila, P., Dax, T., Kovács, K., Tagai, G., Weber, R., Grunfelder, J., Meredith, D., Ortega-Reig, M. & Piras, S. (2021). European shrinking rural areas: Key messages for a refreshed long-term vision. Terra: Revista De Desarrollo Local (8), 280–309. <http://dx.doi.org/10.7203/terra.8.20366>

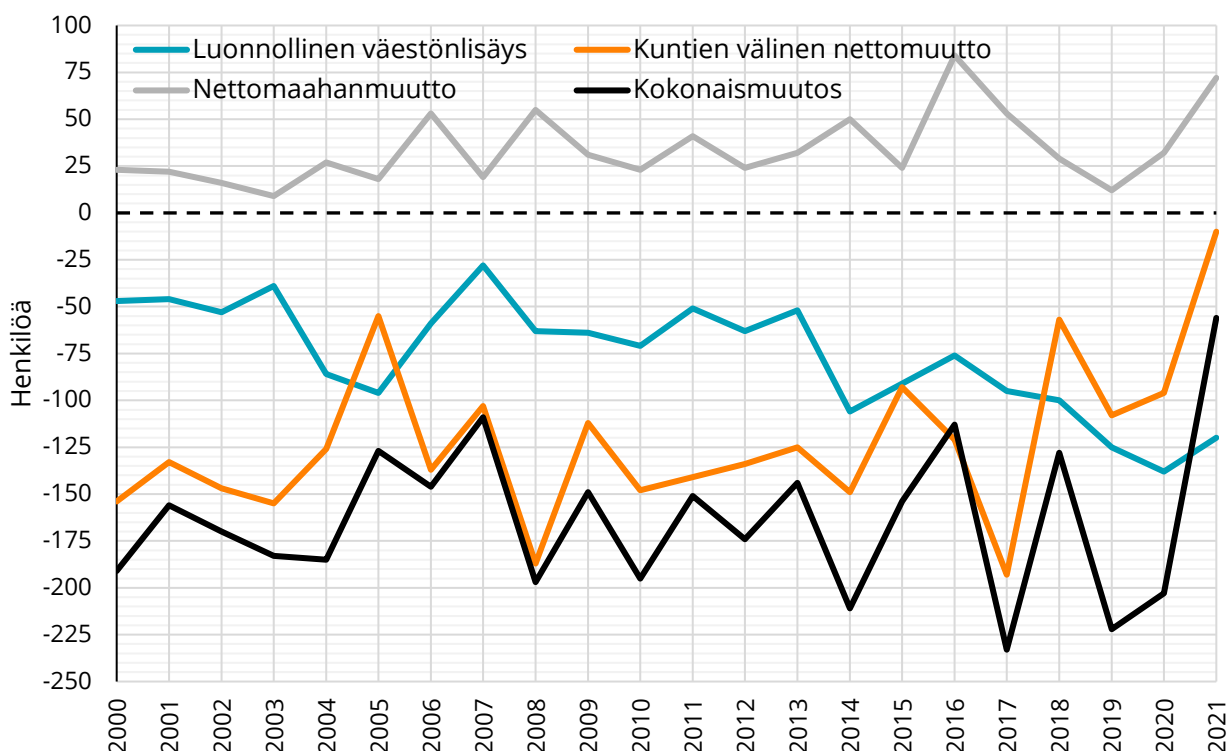
³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

myös Puhoksen (–120 henkilöä) ja Juurikan (–50) kylissä. Suhteellisesti eniten väestömäärä vähentyi kunnan reuna-alueiden haja-asutusalueilla, ja 12 prosenttia vuonna 2000 asutusta ruuduista oli vuonna 2021 tyhjentynyt kokonaan asukkaista. Kiteellä on myös alueita, joiden väestömäärä kasvoi 21 vuoden aikana. Väestömäärä kasvoi erityisesti Kiteen keskustaajamaa ja Kesälahden kirkonkylää ympäröivillä maaseutualueilla, mutta kasvavia ruutuja oli lähes joka alueella. Vuonna 2000 asutuista ruuduista väkiluku kasvoi 16 prosentissa. Lisäksi haja-asutusalueille syntyi kokonaan uutta asutusta 55 ruutuun. Pieni väestönkasvu yksittäisissä ruuduissa (480 henkilöä) ei kuitenkaan vaikuttanut oleellisesti kunnan väestönmuutoksen isoon kuvaan (yhteensä –3 500 henkeä). (Kartta 3.)

Kartta 3. Kiteen väestömäärän muutos 1 km * 1 km -ruuduittain vuosina 2000–2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Väestön väheneminen johtuu Kiteellä sekä tappiollisesta kuntien välisestä muutosta että syntyvyyttä korkeammasta kuolleisuudesta eli negatiivisesta väestönlisäyksestä. Vuosina 2000–2021 kuolleita oli vuosittain 30–140 enemmän kuin syntyneitä ja vuotuinen kuntien välinen muuttotappio vaihteli kymmenestä henkilöstä lähes kahteen sataan. Nettomaahanmuutto oli vuosina 2000–2021 joka vuosi positiivista ja siirtolaisuuden muuttovoitto oli vuosittain 10–85 henkilöä. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Kiteen väestönmuutokset vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁴.

2.2 IKÄRAKENNE

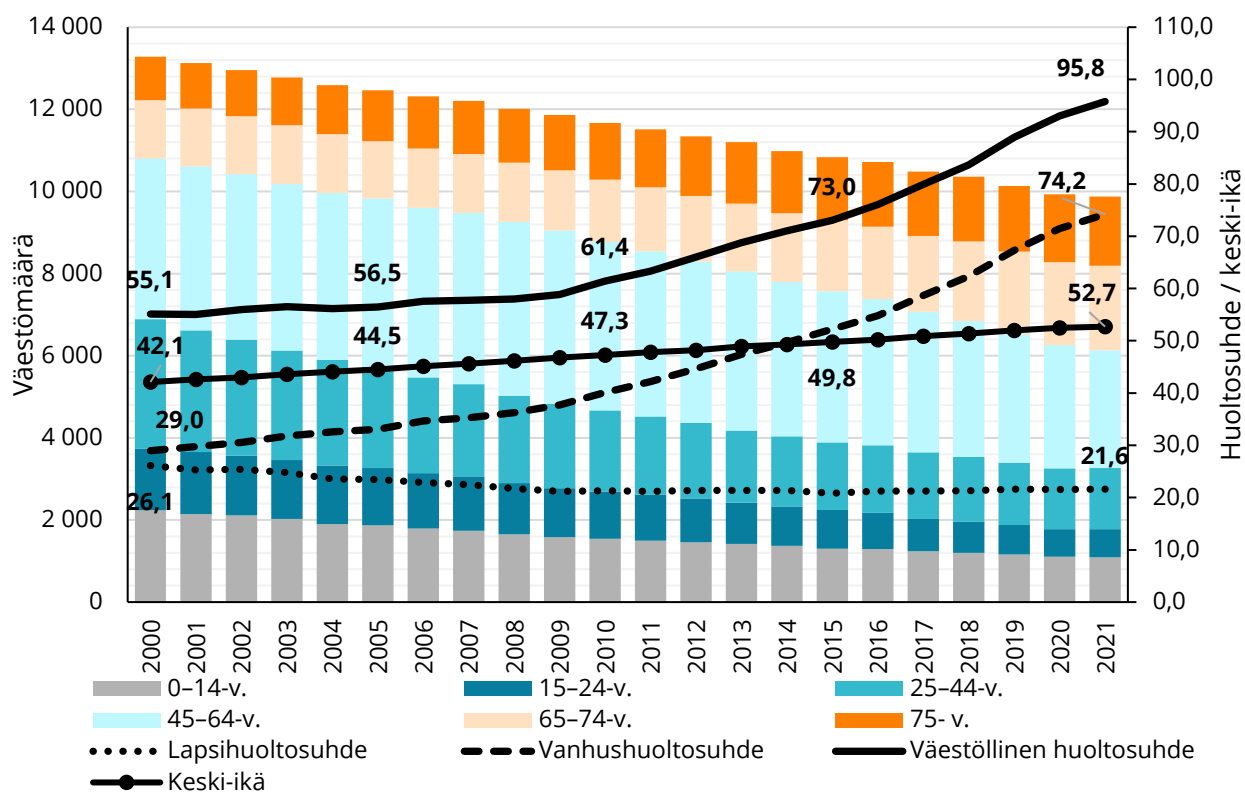
Vuosina 2000–2021 Kiteen väkiluku pienentyi hieman yli neljänneksellä. Samanaikaisesti kuntalaisten keski-ikä nousi 42,1:stä 52,7 vuoteen. Ikäryhmittäin tarkasteltuna väestönmuutos oli kaksijakoista. Lasten ja työikäisten määrä vähentyi, mutta ikääntyneiden määrä kasvoi. Alle 15-vuotiaiden määrä vähentyi yli 1 100 ja 15–64-vuotiaiden määrä vähentyi 3 500 henkilöllä. Sen sijaan 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvoi yli 1 260 henkilöllä. (Kuvio 3.)

Kiteen ikärakenne muuttui huomattavasti vuodesta 2000 vuoteen 2021. Alle 5-vuotiaita oli 363 vähemmän vuonna 2021 kuin vuonna 2000. Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä pienentyi 17 prosentista 11 prosenttiin vuosina 2000–2021. Samoin työikäisten (15–64-vuotiaiden) osuus kunnan väestöstä vähentyi 64 prosentista 51 prosenttiin. Samalla ajanjaksolla 65 vuotta täyttäneiden osuus kasvoi 19 prosentista 38 prosenttiin. Vuonna 2021 väestön ikärakenne oli vinoutunut, sillä alle 53-vuotiaiden ikäluokat olivat pienempiä kuin parikymmentä vuotta niitä vanhemmat ikäluokat. (Kuvio 3, Kuvio 4.)

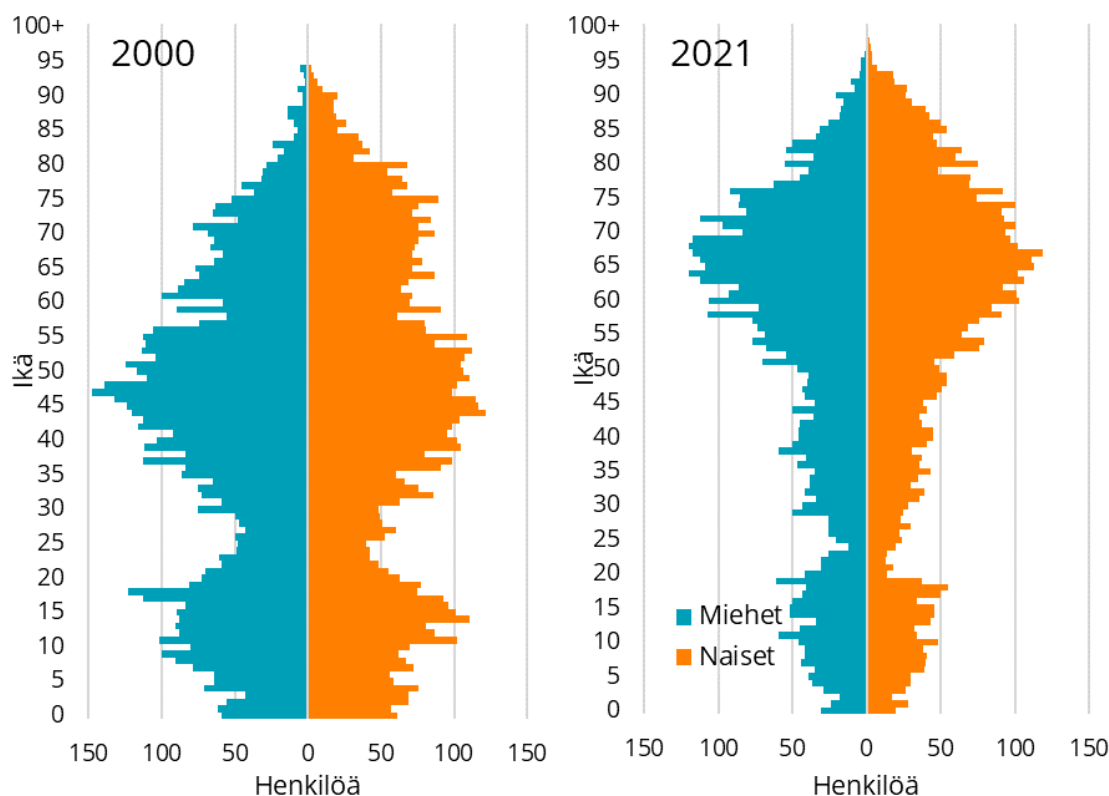
Kiteen väestöllinen huoltosuhde heikkeni 55,1:stä 95,8:aan vuosina 2000–2021. Vanhushuoltosuhde⁵ yli kaksinkertaistui, ja vuonna 2021 kunnassa oli sataa työikäistä kohden 74,2 vähintään 65-vuotiasta henkilöä. Vuonna 2021 lapsihuoltosuhde oli 21,6, ja lapsia oli vähemmän suhteessa työikäisen väestön määrään kuin vuonna 2000. (Kuvio 3.)

⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/synt>

⁵ Vanhushuoltosuhde kuvaa vähintään 65-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäiseen eli 15–64-vuotiaaseen väestöön. Lapsihuoltosuhde kuvaa alle 15-vuotiaiden lukumäärää suhteessa työikäisen (15–64-v.) väestön määrään.

Kuvio 3. Kiteen väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhde, lapsihuoltosuhde ja vanhushuoltosuhde vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne⁶.

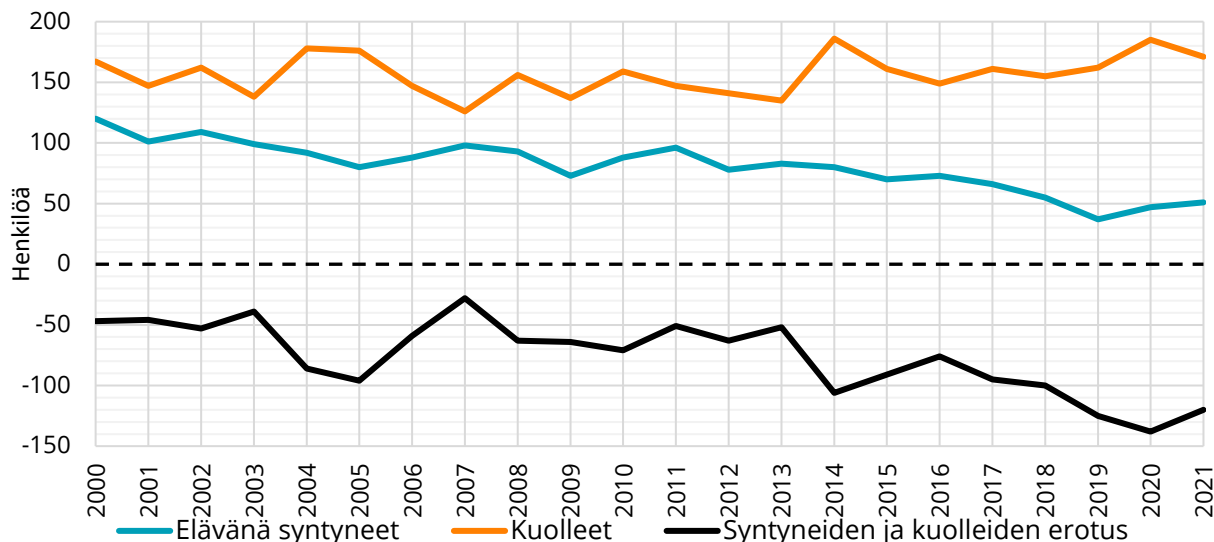
Kuvio 4. Kiteen väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne⁷.

⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

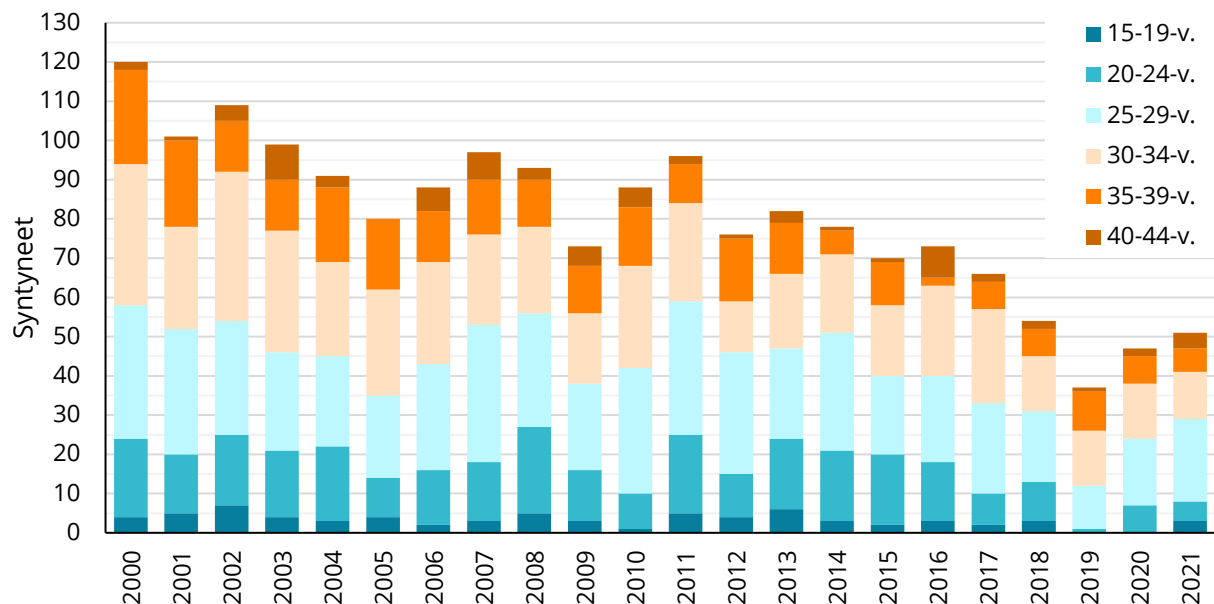
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS

Kiteellä syntyy vähemmän ihmisiä kuin kuolee. Kiteellä syntyi vuosina 2000–2021 yhteensä 1 777 lasta ja kuoli 3 446 henkilöä luonnollisen väestön vähenemisen ollessa 1 669 henkilöä. Väestön luonnollinen väheneminen on kiihtynyt 2010-luvulla syntyvyyden vähenemisen ja kuolleisuuden kasvun myötä. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Kiteen luonnollinen väestömuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet⁸.

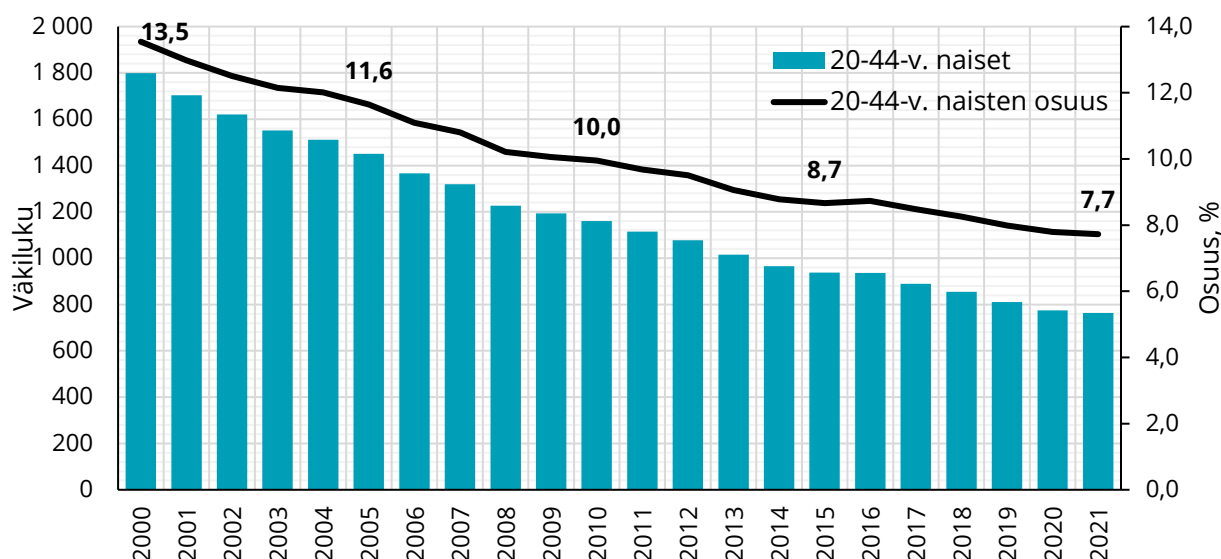
Kiteellä syntyneiden lasten määrä puolittui vuosina 2000–2021. Kun 2000-luvun alussa syntyi vuosittain noin sata lasta, 2020-luvun taitteessa syntyi enää noin 50 lasta vuodessa. Syntyvyyden laskua selittää suurelta osin 20–44-vuotiaiden naisten määrän väheneminen 21 vuodessa 1 800 naisesta vajaaseen 800 naiseen. (Kuvio 6, Kuvio 7.)

Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Kiteellä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁹.

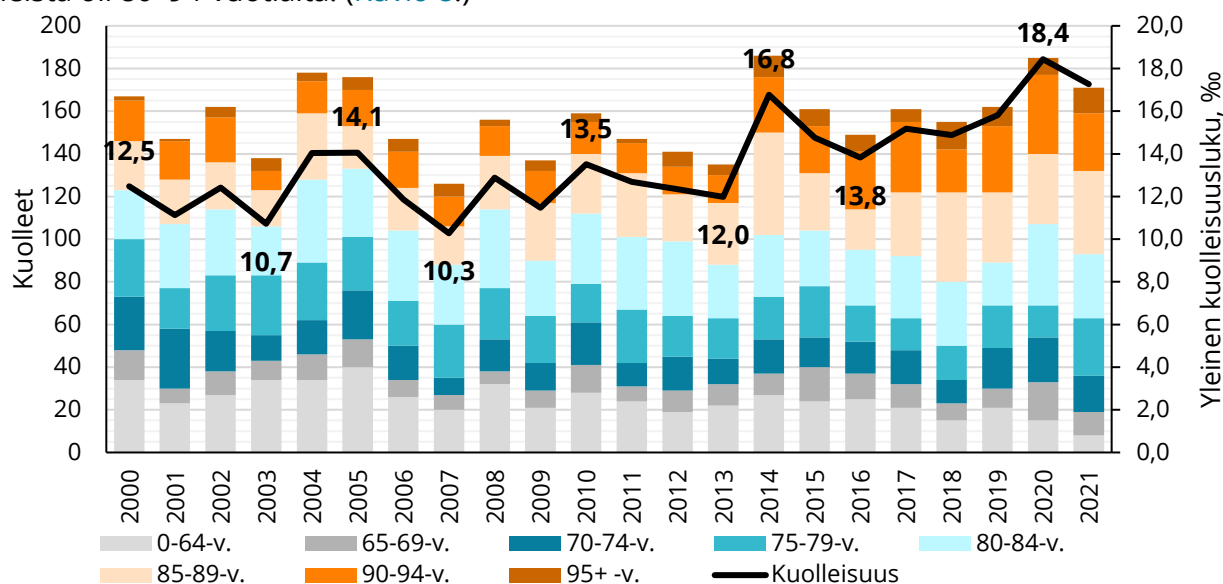
⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuol>

⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/synt>

Kuvio 7. 20–44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Kiteen väestöstä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne¹⁰.

Kuolleisuus on kasvanut Kiteellä 2000-luvun alun noin 140 vuosittain kuolleesta henkilöstä 2020-luvun taitteen noin 160 henkilöön. Samalla yleinen kuolleisuusluku¹¹ kasvoi reilusta kymmenestä promillesta noin 18 promilleen. Kuolleiden määrissä on vuosittaista vaihtelua, mutta trendi on ollut kasvava 2000-luvun lopulta alkaen, mikä yhdessä kunnan väkiluvun pienenemisen kanssa selittää kuolleisuusluvun kasvun. Tarkasteltaessa kuolleisuutta ikäryhmittäin on havaittavissa väestön vanheneminen ja eliniän piteneminen. 2000-luvun alussa kuolleita oli eniten 75–84-vuotiaissa, kun taas 2020-luvun taitteessa suurin osa kuolleista oli 80–94-vuotiaita. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Kiteellä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet; Väestörakenne¹².

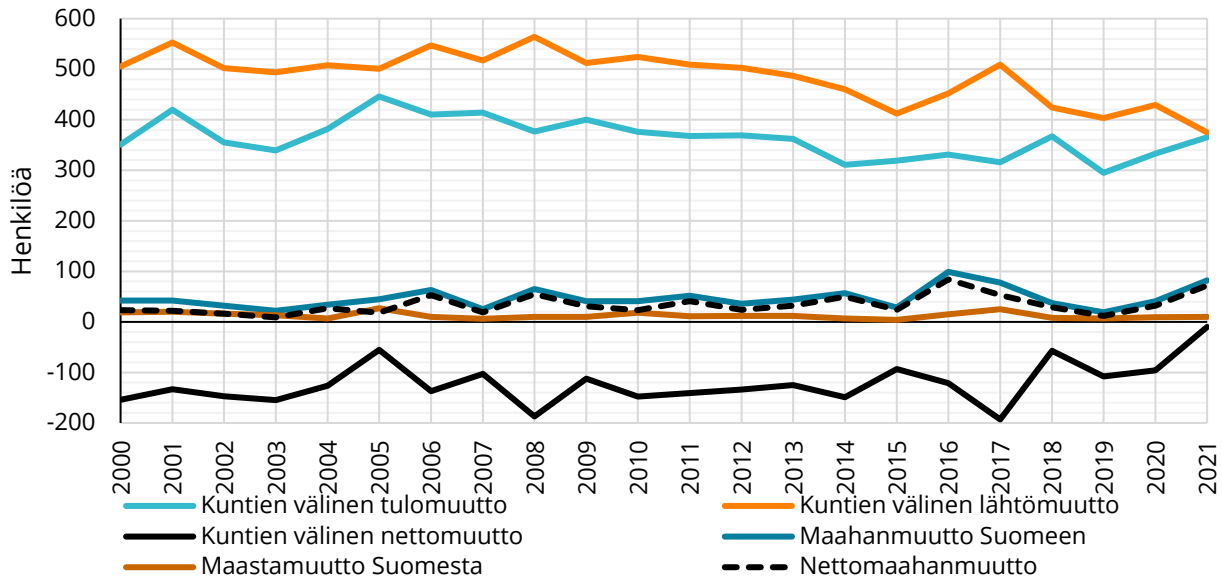
¹⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

¹¹ Yleinen kuolleisuusluku on väkilukuun suhteutettu tunnusluku, joka ilmoittaa kuolleiden määrän keskväkiluvun 1000 henkeä kohden.

¹² Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuol>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

2.4 MUUTTOLIIKE

Kitee on muuttotappiokunta eli lähtömuuttajia on enemmän kuin tulomuuttajia. Vuosina 2000–2021 Kiteelle muutti muualta Suomesta vähän yli 8 000 henkilöä, ja muualle Suomeen muutti noin 10 700 henkilöä muuttotappion ollessa noin 2 700 henkilöä. Kitee sai tarkastelujakson aikana muuttovoittoa siirtolaisuudesta noin 750 henkilöä. (Kuvio 9.)

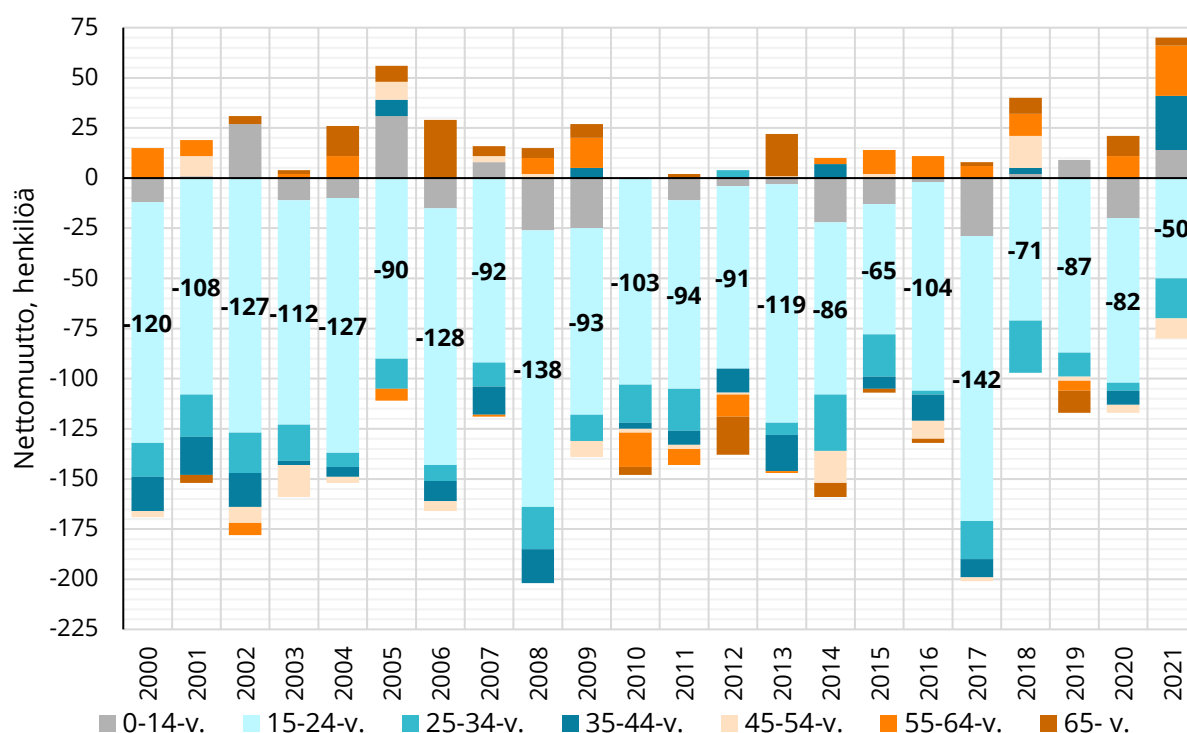
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Kiteellä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹³.

Kiteeltä muualle Suomeen muuttaneista suurin osa oli nuoria. Vuosina 2000–2021 kuntien välisen muuton muuttotappio 15–24-vuotiaiden ryhmässä oli 2 200 henkilöä. Tämä ikäryhmä kaikkein liikkuvinta, sillä sen osuus oli suurin sekä tulomuuttajista (30 %) että lähtömuuttajissa (43 %). Nuorten lähtömuuttajien määrä vähentyi 2010-luvulla ikäluokkien pienentyessä. Toiseksi eniten muuttotappiota oli 25–34-vuotiaissa (–330). Alle 15-vuotiaissa ja 35–44-vuotiaissa muuttotappiota kertyi reilut sata ja 45–55-vuotiaissa 50 henkilöä. Muuttovoittoa kertyi vain 55–64-vuotiaissa ja 65 vuotta täyttäneissä, vajaat sata henkilöä kummasakin ryhmässä. (Kuvio 10.)

Muuttajien pääasiallista toimintaa tarkastellaan tässä vuositasolla (pääasiallinen toiminta vuoden lopussa). Vuosina 2010–2020 tulo- sekä lähtömuuttajista yli kolmasosa oli työllisiä. Tällä ajanjaksolla Kiteelle muutti 1 300 työllistä ja kunnasta poismuuttaneista oli vuoden lopussa työllisinä 1 900. Tulomuuttajista työttömiä oli 600 (17 % tulomuuttajista) ja lähtömuuttajista 700 (14 %). Eläkeläisiä tulo- ja lähtömuuttajia oli kumpiakin reilut 500 henkilöä. Opiskelijoita ja koululaisia lähtijöitä oli 1 100 ja tulijoita 600 henkilöä nettomuuton ollessa -550 henkilöä. Lapsia tuli 400 ja lähti 500 henkilöä. Naisia muutti Kiteelle 70 enemmän kuin miehiä, mutta heitä myös muutti pois 110 enemmän kuin miehiä. Naisten osuus sekä lähtö- että tulomuuttajista oli 51 prosenttia (Tilastokeskus, Muuttaneiden taustatiedot¹⁴.)

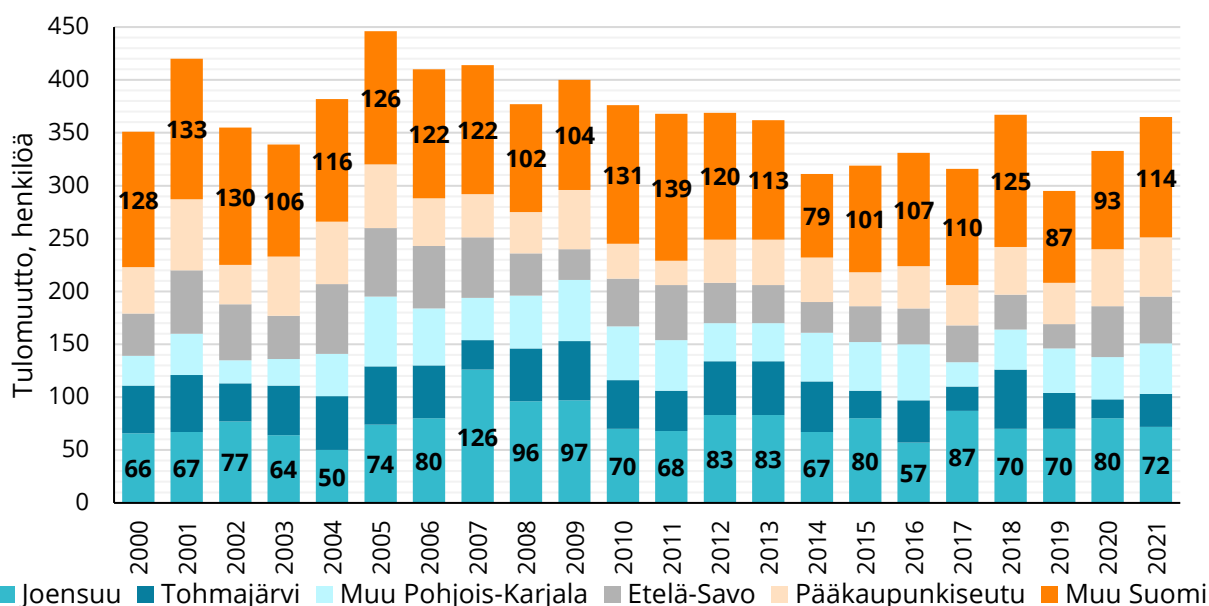
¹³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muutl>

¹⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_muuttaneet/index.html

Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Kiteellä. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁵.

Hieman yli puolet vuosina 2000–2021 Kiteelle muuttaneista 8 000 henkilöstä muutti lähiseudulta. Tulomuuttajista joka viides (21 %) oli Joensuusta ja 12 prosenttia Tohmajärveltä. Muuttajista 12 prosenttia oli muualta Pohjois-Karjalasta. Oman maakunnan ulkopuolella merkittävimmät lähtöalueet olivat pääkaupunkiseutu ja Etelä-Savo, joista kummastakin oli 12 prosenttia tulomuuttajista. Tulomuuttajista 31 prosenttia oli muualta Suomesta. (Kuvio 11.)

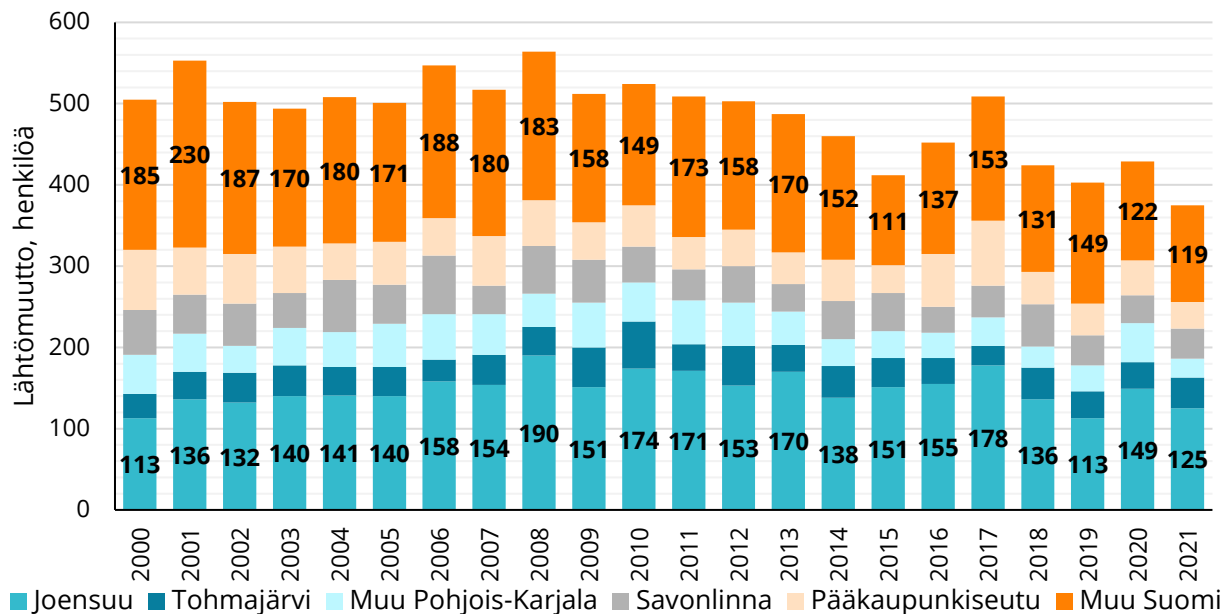

Kuvio 11. Tulomuutto Kiteelle lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁶.

¹⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

¹⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

Lähtömuutto Kiteeltä suuntautui vuosina 2000–2021 samoille alueille kuin mistä sinne muutettiin. Joensuuhun muutti 31 prosenttia, Tohmajärvelle kahdeksan prosenttia ja muualle Pohjois-Karjalaan yhdeksän prosenttia lähtömuuttajista. Pohjois-Karjalan ulkopuolella merkittävimmät tuloalueet olivat Savonlinna ja pääkaupunkiseutu, joihin kumpaankin muutti 10 prosenttia lähtömuuttajista. Kolmasosa (33 %) lähtijöistä muutti muualle Suomeen. Muualle Suomeen muutettiin eniten Lappeenrantaan ja Kuopioon. (Kuvio 12.)

Kuvio 12. Lähtömuutto Kiteeltä tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁷.

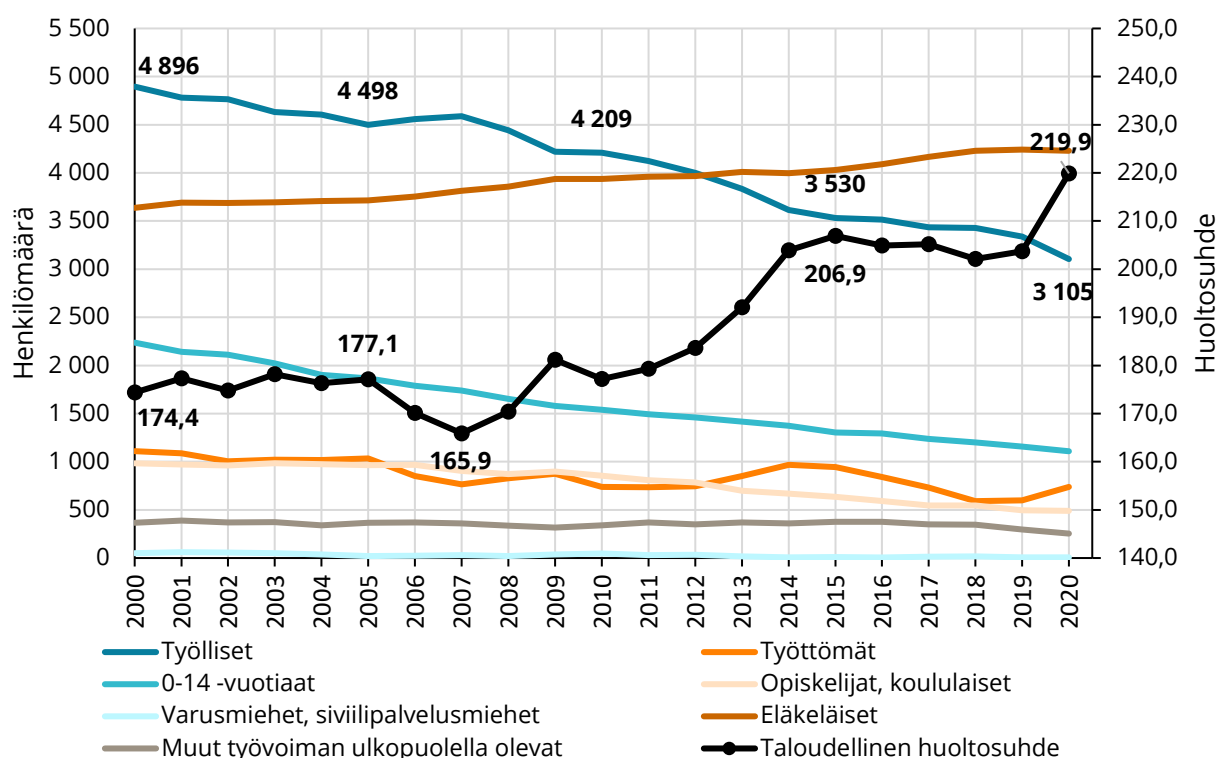
2.5 PÄÄASIAALLINEN TOIMINTA JA KOULUTUS

Väestö jaetaan pääasiallisen toiminnan perusteella työvoimaan ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Työvoimaan kuuluvat työlliset ja työttömät. Kiteellä työllisten määrä vähentyi vuosina 2000–2021 melkein 1 800 henkilöillä (–37 %). Taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti, oli pääsääntöisesti heikentynyt vuodesta 2007 alkaen. Kunnassa oli sataa työllistä kohden vuonna 2007 vähimmillään 166 työvoiman ulkopuolella olevaa, mutta vuonna 2020 taloudellinen huoltosuhde oli 220. Suurin syy taloudellisen huoltosuhteen heikentymiselle oli työllisten määrän nopea väheneminen. Tätä selittää väestön väheneminen ja vanheneminen. Eläkeläisten määrä kasvoi tarkasteluajanjakson aikana 16 prosentilla, vaikka kunnan väestö muuten vähentyi. Lasten ja koululaisten sekä opiskelijoiden määrä vähentyi 20 vuodessa noin puolella ja työttömien määrä pienentyi kolmanneksella. Näiden ryhmien pieneneminen tasoitti hie-man taloudellisen huoltosuhteen heikentymistä. (Kuvio 13.)

Vuonna 2020 Kiteen työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaat) suurin ikäryhmä oli 55–64-vuotiaat, joita oli 36 prosenttia. Pienin ikäryhmä oli 20–24-vuotiaat, joiden osuus työikäisistä oli neljä prosenttia. Työikäisten koulutusta tarkastellaan korkeimman suoritettun tutkinnon mukaisesti. Kaikista työikäisistä 24 prosenttia oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Korkeakoulutettujen osuus oli suurin (32 %) 35–44-vuotiaissa, ja 45–54- ja 55–64-vuotiaiden ryhmissä korkeakoulutettuja oli noin neljännes kummassakin. Toisen asteen koulutuksen

¹⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkopublication]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

suorittaneita oli kaikista työikäisistä 55 prosenttia ja 20 vuotta täyttäneistä 59 prosenttia. Alle 20-vuotiaista lähes kaikki ovat koululaisia tai opiskelijoita ja siten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Muissa ikäryhmissä ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien osuus vaihteli 15 prosentin molemmin puolin. (Taulukko 2.)

Kuvio 13. Kiteen väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti¹⁸.

Taulukko 2. Kiteen 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutus rakenne¹⁹.

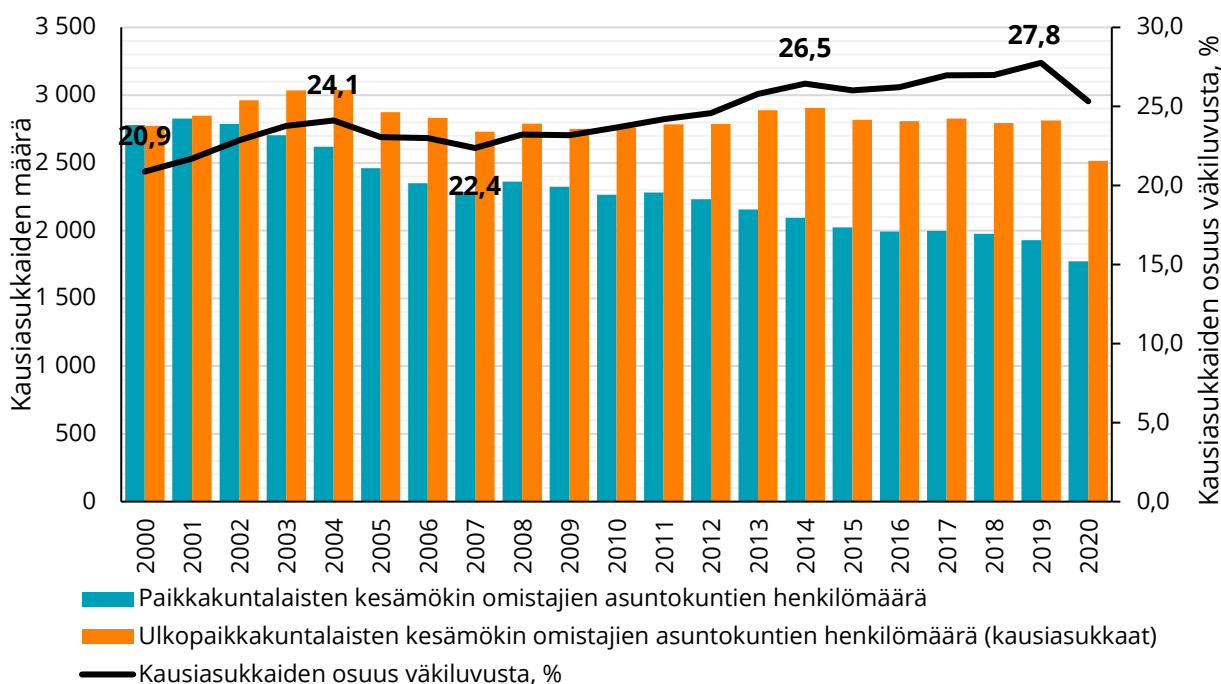
Koulutusaste	N	Ikäryhmä, %						
		15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–64	15–64
Toinen aste	2 834	10,7	78,5	62,8	60,3	54,0	58,3	55,1
Alin korkea-aste	430	0,0	0,0	0,0	1,5	14,2	13,8	8,4
Alempi korkea-aste	479	0,0	4,4	17,2	18,4	9,0	5,5	9,3
Ylempi korkeakouluaste	284	0,0	0,0	4,8	6,6	8,6	5,4	5,5
Tutkijakoulutusaste	14	0,0	0,0	0,3	0,2	0,4	0,3	0,3
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	1 105	89,3	17,1	14,8	12,9	13,9	16,7	21,5
Yhteensä N/%	5 146	100	100	100	100	100	100	100

¹⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

¹⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutus rakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-4586. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 10.10.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/vkour>

2.6 KAUSIASUKKAAT

Väestöään menettävillä alueilla kausiasutuksen merkitys kunnan elinvoimalle kasvaa. Vuosina 2000–2019 Kiteellä kausiasukkaiden (ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien asuntokuntien henkilömäärä määrä kasvoi 40 henkilöllä. Samanaikaisesti paikkakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien asuntokuntien henkilömäärä vähentyi 850 henkilöllä (31 %). Ulkopaikkakuntalaisten kesämökkien määrä kasvoi 16 prosentilla vuosina 2000–2019. Oletettavaa on, että osasta paikkakuntalaisista vapaa-ajan asuntojen omistajista on muuttoliikkeen myötä tullut ulkopaikkakuntalaisia kausiasukkaita. Kausiasutuksen kasvu yhdessä vakituisten asukkaiden määrän vähenemisen kanssa kasvatti kausiasukkaiden vakituiseen väestöön suhteutettua osuutta 21 prosentista 28 prosenttiin vuosina 2000–2019. Vuonna 2020 Kiteellä tilastoitujen kesämökkien ja sitä kautta kausiasukkaiden määrä vähenyi, mutta tähän vaikutti rakennusluokituksen tilastoinnin muutokset²⁰. (Kuvio 14.)

Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituisten asukkaiden määrään Kiteellä vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²¹.

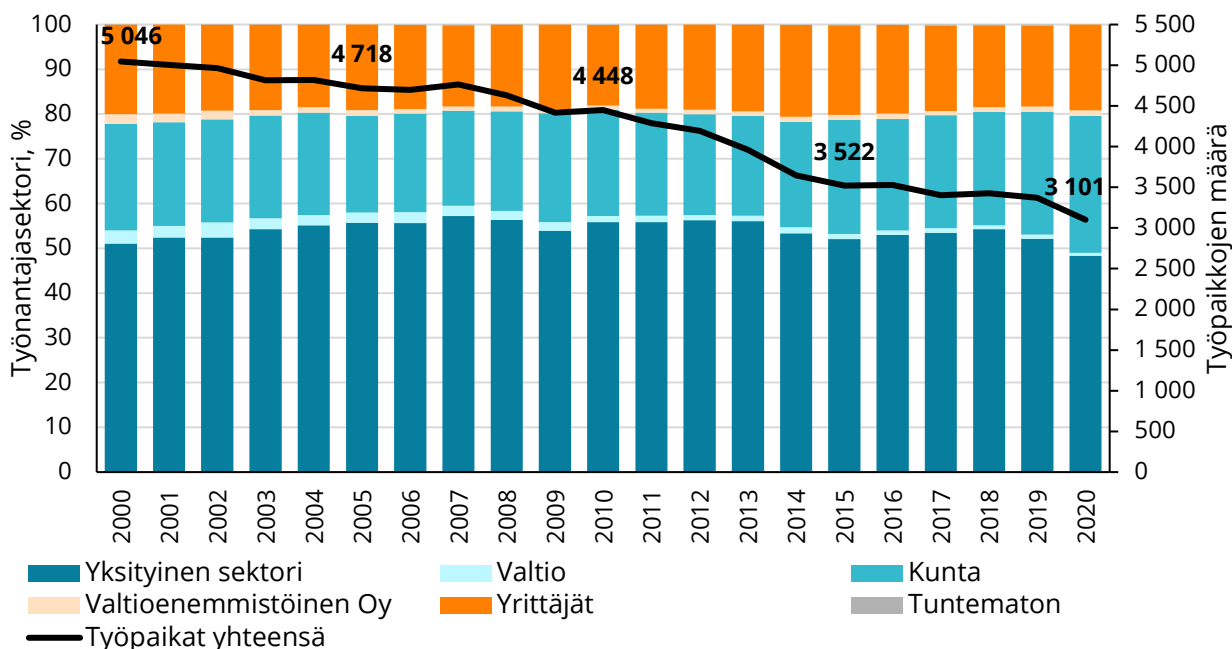
²⁰ Tilastokeskuksen rakennusten tilastoissa otettiin vuonna 2021 käyttöön Rakennusluokitus 2018. Uudessa luokituksessa kesämökkien laskentatapa uudistui, mikä selittää pudotuksen vuoden 2020 mökkimäärässä.

²¹ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

3 TYÖLLISTYMISMAHDOLLISUUDET

3.1 TYÖPAIKAT

Kuten väestö, myös työpaikkojen (alueella työssäkäyvien) määrä vähentyi Kiteellä vuosina 2000–2020. Parhaimmillaan vuonna 2000 Kiteen alueella oli 5 050 työpaikkaa, mutta vuoden 2020 mennessä työpaikkojen määrä vähentyi 3 100:aan. Työpaikkojen määrä vähentyi 20 vuodessa yli kolmanneksella (1 945 työpaikalla). Eniten vähentyi yksityisen sektorin työpaikkojen määrä (–1 078; –42 %). Samalla yksityisen sektorin osuus Kiteen työpaikoista putoasi 51 prosentista 48 prosenttiin. Valtion työpaikat katosivat melkein kokonaan (–127) ja valtioenemmistöisten osakeyhtiöiden työpaikoista hävisi kaksi kolmasosaa (–68). Kuntasektorin työpaikoista hävisi viidennes eli 254 työpaikkaa, mutta sektorin osuus työpaikoista nousi 24 prosentista 31 prosenttiin. Yrittäjien määrä vähentyi 417:llä eli 41 prosentilla, mutta yrittäjien osuus kunnan työpaikoista pysyi 20 prosentissa. (Kuvio 15, Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto.)

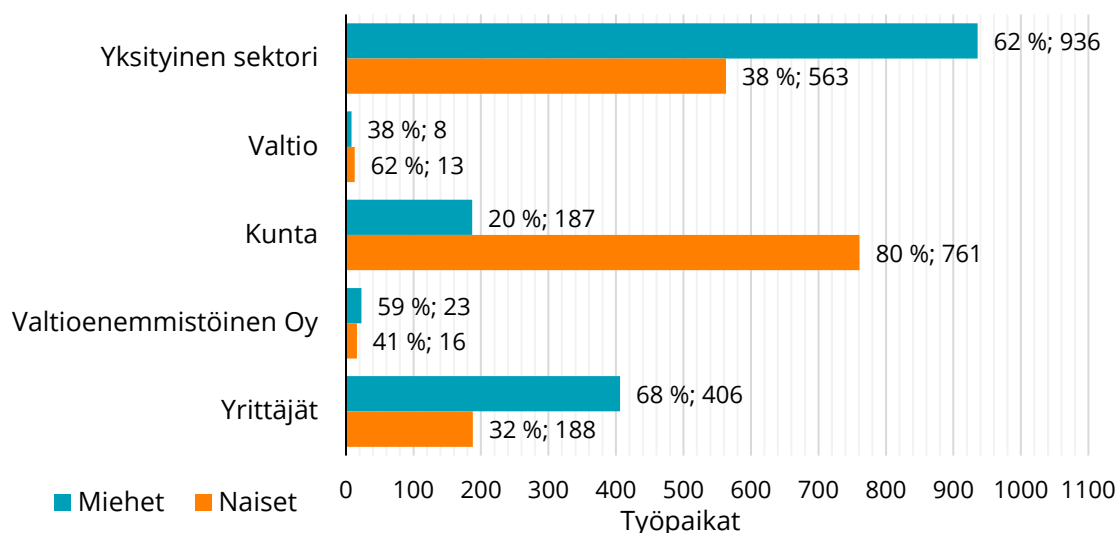
Kuvio 15. Kiteen alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä sekä työnantajasektorien osuus työpaikoista vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²².

Kiteen alueella työssäkäyvistä oli naisia 50 prosenttia. Naisten työpaikat keskittyivät kunta-sektorille ja yksityiselle sektorille. Miehet työllistyivät eniten yksityiselle sektorille ja yrittä-jiksi. Alueella työssäkäyvien työnantajasektorit eriytyivät sukupuolen mukaan siten, että kuntasektori oli naisvaltainen (naisia 80 %) ja yksityinen sektori oli miesvalainen (miehiä 62 %). Myös yrittäjistä suurin osa (68 %) oli miehiä. (Kuvio 16.)

Vuonna 2020 suurin osa (64 %) Kiteen työpaikoista oli palvelualoilla. Alkutuotannon osuus oli 12 prosenttia, jalostuksen 23 prosenttia ja työpaikoista alle kahden prosentin toimiala oli tuntematon. Vuonna 2020 Kiteen työpaikoista hieman yli puolet sijaitsi Kiteen keskustaaja-man alueella. Muita merkittäviä työpaikkakeskittymiä olivat Kesälahden kirkonkylä (350 työpaikkaa; 11 %), Puhos (200; 6 %), Tolosenmäki (150; 5 %) ja Ruppovaara (115; 4 %). Näille

²² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

viidelle alueelle olivat keskittyneet jalostuksen työpaikat. Palvelualojen työpaikat olivat keskittyneet Kiteen keskustaajamaan ja Kesälahden kirkonkylälle. Kunnan muilla osa-alueilla työpaikkojen määrät olivat vähäisiä ja ne sijaitsivat valtaosin alkutuotannossa. 229 työpäikälle ei pystytty antamaan koordinaatteja, joten niitä ei ole sijoitettu millekään alueelle, mutta ne on merkitty taulukkoon tuntemattomina. (Taulukko 3, Kartta 4.)

Kuvio 16. Kiteen alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²³.

Taulukko 3. Kiteen työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁴.

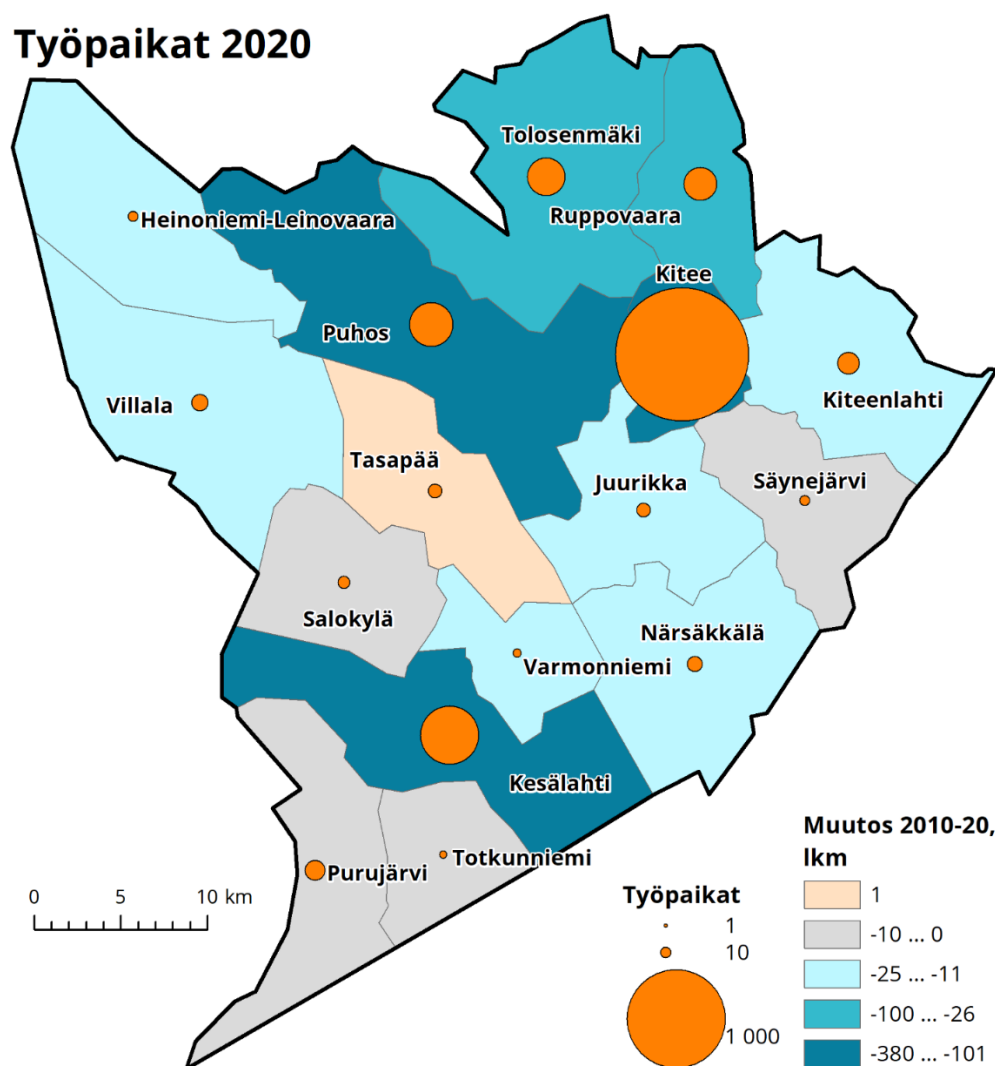
Kunnan osa-alue	Työpaikat		Osuus alueen työpaikoista, %			
	N	%	Alkutuo- tanto	Jalostus	Palvelut	Tuntema- ton
Yhteensä	3 101	100,0	11,8	22,6	63,7	1,9
Kiteen keskustaajama	1 827	58,9	2,2	16,1	81,7	0,0
Ruppovaara	115	3,7	35,7	42,6	21,7	0,0
Tolosenmäki	149	4,8	28,2	32,2	39,6	0,0
Puhos	200	6,4	15,0	58,5	26,5	0,0
Tasapää	20	0,6	0,0	50,0	50,0	0,0
Heinoniemi-Leinovaara	10	0,3	80,0	10,0	10,0	0,0
Juurikka	21	0,7	76,2	9,5	14,3	0,0
Närsäkkälä	24	0,8	54,2	20,8	25,0	0,0
Säynejärvi	11	0,4	81,8	9,1	9,1	0,0
Kiteenlahti	48	1,5	81,3	14,6	4,2	0,0
Kesälahti kk.	350	11,3	4,9	42,9	52,3	0,0
Totkunniemi	5	0,2	20,0	20,0	60,0	0,0
Purujärvi	40	1,3	57,5	12,5	30,0	0,0
Varmonniemi	7	0,2	71,4	0,0	28,6	0,0
Salokylä	16	0,5	87,5	0,0	12,5	0,0
Villala	29	0,9	48,3	27,6	24,1	0,0
Tuntematon	229	7,4	23,6	1,7	48,9	25,8

²³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-
tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

²⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Vuosina 2010–2020 työpaikkojen määrä vähentyi Kiteellä yhteensä 1 165 työpaikalla eli 29 prosentilla. Eniten työpaikkoja hävisi Kiteen keskustaajamasta, josta työpaikkojen määrä vähentyi 380:llä eli 17 prosentilla. Kesälahden kirkonkylällä työpaikkojen määrä vähentyi 290:llä (–45 %), Puhoksessa 255:llä (–56 %), Tolosenmäessä 70:llä (–32 %) ja Ruppovaarassa 50:llä (–30 %). Kuudelta muultakin kunnan osa-alueelta hävisi yli kymmenen työpaikkaa kullakin. Ainoastaan Tasapään alueella työpaikkojen määrä kasvoi kymmenessä vuodessa, mutta vain yhdellä. Työpaikkojen määrien muutokset olivat sivukylillä enimmäkseen varsin vähäisiä, mutta työpaikkojen pienen kokonaismäärän vuoksi suhteelliset muutokset olivat merkittäviä. (Kartta 4.)

Työpaikat 2020

Kartta 4. Kiteen työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁵.

Taulukossa 4 on esitetty Kiteen työpaikkojen toimialajakauma vuoden 2019 lopussa. Siinä on nostettu esiin Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa (2022–2025) mainitut maakunnan elinkeinorakenteen avaintoimialat metsäbiotalous, kaivannaishallinto, teknologiateollisuus, maatalous- ja elintarvikeala, matkailu ja luovat alat. Näiden painopistealojen yhteenlaskettu osuus Kiteen työpaikoista vuonna 2019 oli 32 prosenttia. Lisäksi taulukossa on muita merkittävästi työllistäviä toimialoja. Terveys- ja sosiaalipalvelut on eniten työllistävä toimiala Kiteellä.

²⁵ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Kiteellä palvelualojen työllisistä 66 prosenttia oli naisia vuonna 2019 ja naisten työpaikoista yli 80 prosenttia oli palveluissa. Terveys- ja sosiaalipalveluissa naistyöntekijöiden osuus oli 93 prosenttia. Miesten työpaikat jakautuivat tasaisemmin eri toimialoille. Julkisen sektorin työpaikat ovat kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien takia samantyyppisiä kaikissa kunnissa, mutta yksityisen sektorin työpaikat, joissa enemmistö miehistä toimii, ovat eriytyneet toimialaltaan kunta ja -aluetasolla. Työmarkkinoiden sukupuolisegregaatio jäykistää työmarkkinoita ja myös vaikeuttaa osaavan työvoiman saatavuutta. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Kiteen työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²⁶.

Toimiala	Työ- paikko- jen lkm.	Toimialan osuus työpai- koista, %	Toi- mialan osuus miesten työpai- koista, %	Toi- mialan osuus naisten työpai- koista, %	Naistyö- paikko- jen osuus, %
Kaikki toimialat yhteensä	3 372	100,0	100,0	100,0	49,2
Metsätalous- ja teollisuus	210	6,2	10,9	1,4	11,4
02 Metsätalous ja puunkorjuu	98	2,9	5,3	0,4	7,1
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	76	2,3	3,9	0,5	11,8
17 Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	36	1,1	1,6	0,5	22,2
Teknologia- ja materiaaliteollisuus	371	11,0	18,3	3,4	15,4
13 Tekstiilien valmistus	18	0,5	0,1	1,0	88,9
14 Vaatteiden valmistus	2	0,1		0,1	100,0
20 Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	36	1,1	1,5	0,6	27,8
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	55	1,6	2,9	0,3	9,1
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	156	4,6	8,5	0,7	7,1
29 Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus	1	0,0	0,1		0,0
30 Muiden kulkuneuvojen valmistus	2	0,1	0,1		0,0
31 Huonekalujen valmistus	45	1,3	2,2	0,4	15,6
32 Muu valmistus	21	0,6	0,9	0,3	23,8
33 Koneiden ja laitteiden korjaus	35	1,0	2,0	0,1	2,9
Kaivannaistoiminta ja -jalostus	54	1,6	3,1	0,1	1,9
B Kaivostoiminta ja louhinta	6	0,2	0,4		0,0
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	48	1,4	2,7	0,1	2,1
Matkailu	85	2,5	1,2	3,9	76,5
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	85	2,5	1,2	3,9	76,5
Ruoka	324	9,6	11,5	7,7	39,2
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	273	8,1	10,2	5,9	35,9
03 Kalastus ja vesiviljely	4	0,1	0,2		0,0
10 Elintarvikkeiden valmistus	45	1,3	1,1	1,6	60,0
11 Juomien valmistus	2	0,1		0,1	100,0
Muu jalostus	261	7,7	14,1	1,1	7,3

²⁶ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	6	0,2	0,3	0,1	16,7
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	38	1,1	1,9	0,3	13,2
F Rakentaminen	217	6,4	11,9	0,8	6,0
Palvelut	2 067	61,3	40,9	82,3	66,1
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	365	10,8	10,5	11,2	51,0
H Kuljetus ja varastointi	150	4,4	7,2	1,6	17,3
J Informaatio ja viestintä	14	0,4	0,4	0,4	50,0
K Rahoitus- ja vakuustointi	30	0,9	0,5	1,3	70,0
L Kiinteistöalan toiminta	25	0,7	0,5	1,0	64,0
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	94	2,8	3,7	1,8	31,9
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	166	4,9	5,0	4,9	48,8
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	104	3,1	2,2	4,0	63,5
P Koulutus	210	6,2	2,9	9,6	76,2
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	680	20,2	2,9	38,0	92,6
R Taiteet, viihde ja virkistys	48	1,4	1,1	1,7	60,4
S Muu palvelutoiminta	102	3,0	1,3	4,8	77,5
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	16	0,5	0,2	0,7	75,0
X Toimiala tuntematon	63	1,9	2,3	1,4	38,1

Yritysten henkilöstömääriä ja liikevaihtoa tarkastellaan Kiteen kaikkien päätoimialojen (kirjaintaso) ja tärkeimpien 2-numerotasoisten toimialojen osalta. Kiteellä oli vuonna 2020 yhteensä 989 yritystä, joilla oli yhteensä 1 004 toimipaikkaa. Toimipaikoista vajaa puolet (446) oli alkutuotannossa. Näistä toimipaikoista noin puolet oli kasvinviljelyssä ja kotieläintaloudessa ja puolet metsätaloudessa ja puunkorjuussa. Seuraavaksi eniten Kiteellä oli tukku- ja vähittäiskaupan sekä rakentamisen toimipaikkoja. Henkilöstömäärällä mitattuna Kiteellä toimivat toimipaikat ovat pieniä, sillä niissä oli vuonna 2020 keskimäärin 2,0 henkilöä toimipaikkaa kohden. Kiteellä yritysten toimipaikoissa työskenteli yhteensä 2 002 henkilöä. Eniten henkilöstöä oli teollisuudessa (24 %) sekä maa- ja metsätaloudessa (20 %). Näiden lisäksi merkittäviä työllistäjiä olivat myös tukku- ja vähittäiskauppa (16 %), rakentaminen (15 %), muiden koneiden ja laitteiden valmistus (8 %) sekä kuljetus ja varastointi (6 %). (Taulukko 5.)

Kiteellä toimivien yritysten toimipaikkojen yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 2020 oli 433,9 miljoonaa euroa. Liikevaihdosta 43 prosenttia syntyi teollisuudessa. Toimipaikkaa kohden suurin liikevaihto oli elintarvikkeiden valmistuksessa (7,1 miljoonaa €). Kiteellä yritysten toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli noin 432 000 euroa. Henkilöstömäärään suhteutettuna liikevaihto oli suurinta elintarvikkeiden valmistuksessa (2,0 milj. €) sekä arkkitehti- ja insinööripalveluissa (610 000 €). Seuraavaksi suurinta liikevaihto oli ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan sekä tukku- ja vähittäiskaupan toimipaikoissa. Kiteellä yritysten toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli 215 000 euroa työntekijää kohden. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Kiteellä toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁷. (. =salattu tieto)

Toimiala	Toimi- paik- koja	Henki- löstön lkm.	Liike- vaihto 1 000 €	Henki- löstö/ toimip.	Liike- vaihto/ toimip. 1000 €	Liike- vaihto/ hlö 1000 €
Toimialat yhteensä *)	1 004	2 002	433 910	2,0	432,2	215,6
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	446	399	22 062	0,9	49,5	55,3
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riista- talous ja niihin liittyvät palvelut	226	291	0	1,3	0,0	0,0
02 Metsätalous ja puunkorjuu	212	107	21 850	0,5	103,1	204,2
B Kaivostoiminta ja louhinta	2	.	.	.	.	.
C Teollisuus	67	485	187 588	7,2	2799,8	386,8
10 Elintarvikkeiden valmistus	10	36	71 134	3,6	7113,4	1975,9
25 Metallituotteiden valmistus (pl. ko- neet ja laitteet)	16	55	5 683	3,4	355,2	103,3
28 Muiden koneiden ja laitteiden val- mistus	9	151	30 238	16,8	3359,8	200,3
31 Huonekalujen valmistus	4	57	7 717	14,3	1929,3	135,4
33 Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	7	29	6 115	4,1	873,6	210,9
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jääh- dytysliiketoiminta	3	.	.	.	.	.
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	11	33	5 507	3,0	500,6	166,9
F Rakentaminen	80	219	30 012	2,7	375,2	137,0
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori- ajoneuvojen korjaus	109	323	99 038	3,0	908,6	306,6
45 Moottoriajoneuvojen tukku- ja vähit- täiskauppa sekä korjaus	26	51	7 667	2,0	294,9	150,3
46 Tukkukauppa	28	60	19 615	2,1	700,5	326,9
47 Vähittäiskauppa	55	213	71 755	3,9	1304,6	336,9
H Kuljetus ja varastointi	46	127	15 744	2,8	342,3	124,0
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	32	49	4 911	1,5	153,5	100,2
J Informaatio ja viestintä	8	12	1 345	1,5	168,1	112,1
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	9	24	0	2,7	0,0	0,0
L Kiinteistöalan toiminta	41	20	6 522	0,5	159,1	326,1
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	36	76	38 008	2,1	1055,8	500,1
71 Arkkitehti- ja insinööripalvelut; tekni- nen testaus ja analysointi	14	58	35 362	4,1	2525,9	609,7
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	33	68	6 014	2,1	182,2	88,4
P Koulutus	3	0	56	0,0	18,7	0,0
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	33	118	8 495	3,6	257,4	72,0
R Taiteet, viihde ja virkistys	9	6	784	0,7	87,1	130,7
S Muu palvelutoiminta	36	43	3 252	1,2	90,3	75,6

*) Liikevaihtoon yhteensä sisältää myös toimipaikat, joista tiedot salattu

²⁷ <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>

Kunnassa olevien työpaikkojen jakautumista eri yrityskokoluokkiin kuvataan keskittymistilastolla. Työpaikkojen jakautuminen eri yrityskokoluokkiin kuvaa yritysten roolia työllistäjinä sekä esimerkiksi sitä, kuinka riippuvainen kunnan työllisyystilanne on muutamasta suuresta työllistäjästä. Yrityksen kokoluokka ilmaisee sen kaikkien toimipaikkojen (myös muissa kunnissa ja maissa) yhteenlasketun henkilöstömäärän. Henkilöstön lukumäärä -sarakkeessa on ilmoitettu Kiteellä sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstömäärä. Kiteen työllisyys ei ole riippuvainen pelkästään muutamasta suuresta yrityksestä, vaan siellä on useiden suuryritysten toimipaikkoja. Suuryritysten (250– henkilöä) toimipaikoissa toimi kymmenen prosenttia yritysten henkilöstöstä. Valtaosa Kiteellä toimineista yritysten toimipaikoista oli vuonna 2020 pieniä. Toimipaikkojen henkilöstöstä 44 prosenttia työskenteli mikroyrityksissä (henkilöstömäärä alle 10 henkilöä) ja 39 prosenttia pienissä yrityksissä (10–49 henkilöä). Keskisuurissa (50–249 henkilöä) yrityksissä työskenteli seitsemän prosenttia yritysten henkilöstöstä (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Kiteen yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁸.

Yrityksen koko henkilöstömää- rän mukaan	Yritysten lukumäärä	Toimipaikkojen lukumäärä	Henkilöstön lukumäärä yhteensä	Osuus henkilöstöstä, %
0	508	508	43	2
1	201	201	184	9
2	89	89	178	9
3–4	65	65	215	11
5–9	41	44	265	13
10–19	36	38	380	19
20–49	15	16	398	20
50–99	7	8	26	1
100–149	3	3	3	0
150–199	2	2	18	1
200–249	2	2	93	5
250–499	4	4	11	1
500–999	4	4	55	3
1000–	12	20	144	7
Yhteensä	989	1 004	2 013	100

Kunnan työpaikkaomavaraisuus kuvaa alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) ja alueella asuvien työllisten välistä määrällistä suhdetta²⁹. Työpaikkaomavaraisuuden ollessa yli sata, alueella on enemmän työpaikkoja kuin työllisiä. Vuonna 2019 Kiteen työpaikkaomavaraisuusaste oli 101,0 prosenttia. Naisten työpaikkaomavaraisuusaste (98,7 %) oli matalampi kuin miesten (103,4 %). Kiteen työpaikkaomavaraisuusaste oli alhainen informaatioissa ja viestinnässä (78 %) sekä julkisessa hallinnossa ja maanpuolustuksessa (81 %). Työpaikkaomavaraisuusaste oli suurta kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistuksessa (133 %) ja paperi- ja kartonkituotteiden valmistuksessa (133 %). (Taulukko 7.)

²⁸ <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>

²⁹ Työpaikkaomavaraisuusaste=alueella työssäkäyvät/alueella asuvat työlliset *100

Taulukko 7. Kiteen työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit³⁰.

Toimiala	Työlliset, henkilöä	Työpaikat, henkilöä	Työpaikkaomavaraisuusaste, %		
			Yht.	Miehet	Naiset
Kaikki toimialat yhteensä	3 337	3 372	101,0	103,4	98,7
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	374	375	100,3	103,1	93,8
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	280	273	97,5	98,9	95,1
02 Metsätalous ja puunkorjuu	91	98	107,7	111,0	77,8
B Kaivostoiminta ja louhinta	4	6	150,0	150,0	0,0
C Teollisuus	515	578	112,2	114,5	103,0
10 Elintarvikkeiden valmistus	37	45	121,6	128,6	117,4
13 Tekstiilien valmistus	21	18	85,7	200,0	80,0
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valm.	88	76	86,4	90,5	64,3
17 Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	27	36	133,3	140,0	114,3
20 Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	27	36	133,3	130,0	142,9
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valm.	43	48	111,6	111,9	100,0
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	49	55	112,2	111,1	125,0
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	120	156	130,0	131,8	110,0
31 Huonekalujen valmistus	39	45	115,4	118,8	100,0
32 Muu valmistus	16	21	131,3	145,5	100,0
33 Koneiden ja laitteiden korjaus	35	35	100,0	97,1	0,0
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	7	6	85,7	83,3	100,0
E Vesihuolto, jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	35	38	108,6	110,0	100,0
F Rakentaminen	228	217	95,2	94,9	100,0
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	347	365	105,2	105,3	105,1
H Kuljetus ja varastointi	154	150	97,4	96,1	104,0
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	87	85	97,7	87,0	101,6
J Informaatio ja viestintä	18	14	77,8	70,0	87,5
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	29	30	103,4	150,0	91,3
L Kiinteistöalan toiminta	27	25	92,6	100,0	88,9
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekn. toim.	87	94	108,0	125,5	83,3
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	179	166	92,7	98,8	87,1
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	129	104	80,6	69,1	89,2
P Koulutus	212	210	99,1	98	99,4
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	675	680	100,7	111,1	100
R Taiteet, viihde ja virkistys	43	48	111,6	105,6	116
S Muu palvelutoiminta	109	102	93,6	79,3	98,8
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	15	16	106,7	133,3	100
X Toimiala tuntematon	63	63	100	100	100

³⁰ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

Kiteen alueella vuonna 2020 työssäkäyvistä 79 prosenttia oli kiteeläisiä ja noin viidennes oli ulkopaikkakuntalaisia. Kiteellä käytiin työssä eniten Pohjois-Karjalan kunnista Tohmajärveltä, Joensuusta ja Rääkkylästä (50) ja Etelä-Savon kunnista Savonlinnasta ja Parikkalasta. Lukumääräisesti eniten ulkopaikkakuntalaisia työskenteli teollisuuden (119), terveys- ja sosiaalipalvelujen (118), tukku- ja vähittäiskaupan (71) ja koulutuksen (67) toimialoilla. (Taulukko 8.)

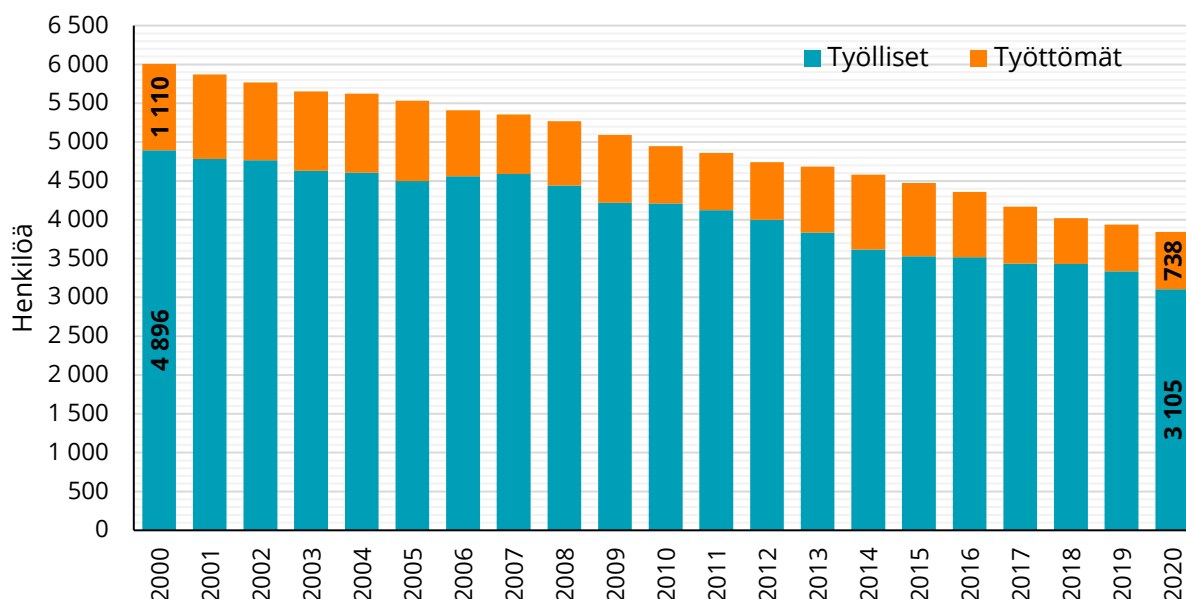
*Taulukko 8. Kiteen alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³¹. (*prosenttia alueella työssäkäyvistä)*

Toimiala	Kitee	Sisäänpendelöijät						
		Tohma-järvi	Joensuu	Savonlinna	Parikkala	Muut kunnat	Yht. N	%*
Yhteensä	2 451	215	189	57	41	148	650	21,0
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	334	13	8	3	3	5	32	8,7
B Kaivostoiminta ja louhinta	1	1	1	0	0	1	3	75,0
C Teollisuus	340	36	25	21	18	19	119	25,9
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	7	0	0	0	0	0	0	0,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	28	0	3	2	0	0	5	15,2
F Rakentaminen	145	13	16	3	1	21	54	27,1
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	261	25	23	4	0	19	71	21,4
H Kuljetus ja varastointi	90	17	12	6	3	6	44	32,8
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	61	4	2	1	5	1	13	17,6
J Informaatio ja viestintä	22	4	1	0	0	2	7	24,1
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	16	4	3	0	1	2	10	38,5
L Kiinteistöalan toiminta	16	0	2	0	0	0	2	11,1
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	47	8	4	0	1	11	24	33,8
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	145	5	2	0	1	3	11	7,1
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	79	5	23	4	0	13	45	36,3
P Koulutus	140	12	35	4	1	15	67	32,4
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	532	54	24	9	6	25	118	18,2
R Taiteet, viihde ja virkistys	33	2	4	0	0	0	6	15,4
S Muu palvelutoiminta	87	12	1	0	1	5	19	17,9
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	8	0	0	0	0	0	0	0,0
Tuntematon	59	0	0	0	0	0	0	0,0

³¹ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

3.2 TYÖVOIMA

Kiteellä asui vuoden 2020 lopussa 3 843 työvoimaan kuuluvaa henkilöä. Heistä 3 105 oli työllisiä ja 738 työttömiä. Työvoiman määrä vähentyi vuodesta 2000 vuoteen 2020 yli 2 100 henkilöllä (–36 %). Työllisten määrä pienentyi 37 ja työttömien määrä 34 prosentilla. (Kuvio 17.)

Kuvio 17. Kiteellä asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti³².

Vuonna 2019 Kiteen työllisestä työvoimasta 82 prosenttia oli palkansaajia. Työllisistä seitsemän prosenttia oli maa- ja metsätalousyrittäjiä ja 11 prosenttia muiden alojen yrittäjiä. Puolet työllisistä oli naisia. Miehet olivat naisia useammin ammattiasemaltaan yrittäjiä. Työllisistä miehistä toimi yrittäjinä 24 prosenttia ja työllisistä naisista vain 12 prosenttia. Myös palkansaajien ja -miesten sosioekonomisessa asemassa oli eroja. Naisista suurin osa oli toimihenkilöitä ja miehistä työntekijöitä. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Kiteen työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³³.

Työllisten ammattiasema	Työllisten määrä	Osuus työllisistä, %		
		Kaikista	Naisista	Miehistä
Yrittäjät	596	17,9	11,5	24,3
- Maa- ja metsätalousyrittäjät	219	6,6	3,9	9,3
- Muut yrittäjät	377	11,3	7,7	15,0
Palkansaajat	2741	82,1	88,5	75,7
Työlliset yhteensä	3 337	100,0	100,0	100,0
Palkansaajien sosioekonominen asema	Palkansaajien määrä	Osuus työllisistä, %	Osuus palkansaajista, %	
			Naisista	Miehistä
- Ylemmät toimihenkilöt	390	11,7	16,8	11,2
- Alemmat toimihenkilöt	1126	33,7	58,8	20,0
- Työntekijät	1180	35,4	23,3	66,6
- Tunteamaton	45	1,3	1,1	2,2
Palkansaajat yhteensä	2 741	82,1	100,0	100,0

³² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

³³ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

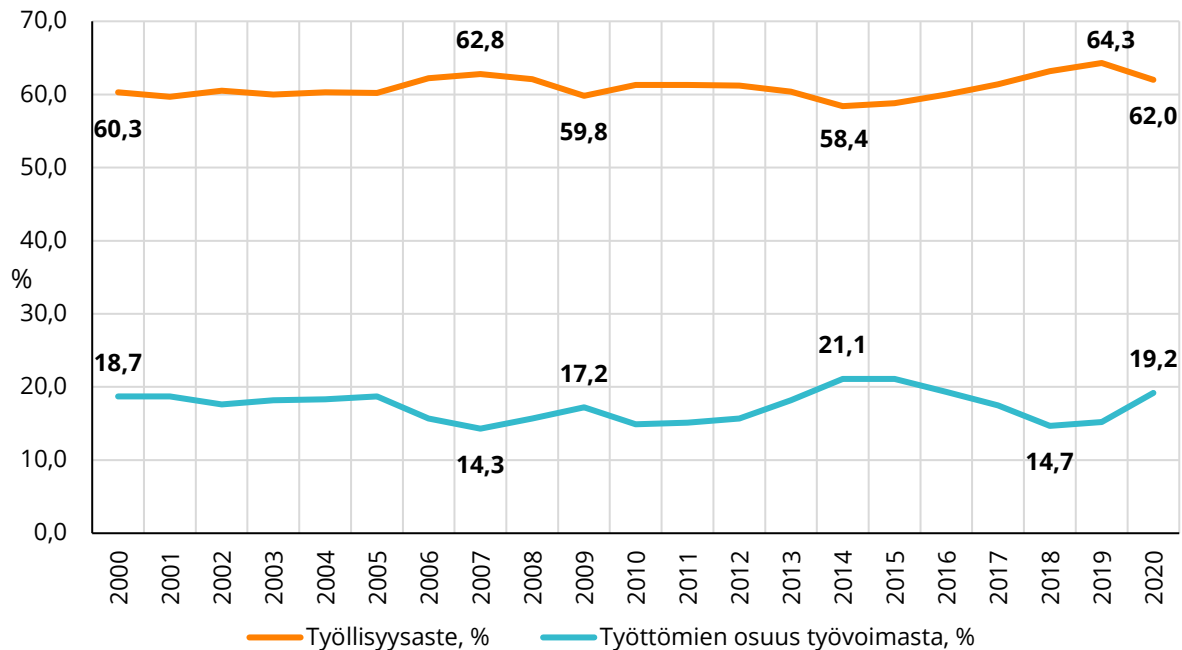
Vuonna 2020 Kiteen työllisistä joka viides työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa. Seuraavaksi eniten kiteeläisiä työllistivät teollisuus (14 %), maa- ja metsätalous (12 %) sekä tukku- ja vähittäiskauppa (10 %). Kiteen työllisestä työvoimasta 31 prosenttia oli vuonna 2020 korkeakoulutettuja. Toisen asteen tutkinnon suorittaneita oli 59 prosenttia ja kymmenen prosenttia oli vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Määrällisesti eniten korkeakoulutettuja työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa (245), koulutuksessa (142), julkisessa hallinnossa ja maanpuolustuksessa (96) sekä teollisuudessa (86). Korkeakoulutettujen osuus oli suurin rahoitus- ja vakuutustoiminnan (88 %), koulutuksen (72 %), kiinteistöalan toiminnan (59 %), julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan toimialoilla (58 %). Muilla aloilla enemmistö oli korkeintaan toisen asteen koulutuksen suorittaneita. Pelkästään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus oli suurin kuljetuksessa ja varastoinnissa. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Kiteen työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³⁴.

Toimiala	Koulutusaste, %				Yhteensä	
	Toi- nen aste	Alin / alempi korkea- aste	Ylempi korkea / tutkija- koul. aste	Vain perus- aste	N	%
Yhteensä	59,3	22,8	8,2	9,7	3 105	100,0
A Maa-, metsä- ja kalatalous	68,2	15,0	5,3	11,4	359	11,6
B Kaivostoiminta ja louhinta	80,0	0,0	0,0	20,0	5	0,2
C Teollisuus	68,2	15,1	4,6	12,1	437	14,1
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	25,0	50,0	0,0	25,0	8	0,3
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	71,4	25,0	0,0	3,6	28	0,9
F Rakentaminen	73,9	13,3	0,9	11,9	218	7,0
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	62,4	19,9	2,9	14,8	311	10,0
H Kuljetus ja varastointi	68,4	8,3	1,5	21,8	133	4,3
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	75,0	11,1	2,8	11,1	72	2,3
J Informaatio ja viestintä	43,3	33,3	20,0	3,3	30	1,0
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	12,0	84,0	4,0	0,0	25	0,8
L Kiinteistöalan toiminta	27,3	59,1	0,0	13,6	22	0,7
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	35,2	45,1	12,7	7,0	71	2,3
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	67,4	16,3	2,9	13,4	172	5,5
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	38,2	45,5	12,7	3,6	165	5,3
P Koulutus	25,0	17,9	54,6	2,6	196	6,3
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	58,1	32,8	5,1	4,0	647	20,8
R Taiteet, viihde ja virkistys	54,1	29,7	13,5	2,7	37	1,2
S Muu palvelutoiminta	59,8	19,6	11,8	8,8	102	3,3
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	62,5	12,5	0,0	25,0	8	0,3
Tuntematon	61,0	13,6	5,1	20,3	59	1,9

³⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Kiteen työllisyysaste pysyi tarkasteluajanjaksolla pitkään hieman yli 60 prosentissa ja nousi tarkastelujakson loppupuolella yli 64 prosenttiin. Työllisyysasteen nousu ei kuitenkaan ole seurausta työllisten määrän kasvusta, vaan siihen on oleellisesti vaikuttanut työikäisten määrän väheneminen. Tarkastelujakson alin työllisyysaste (58,4 %) oli vuonna 2014 ja korkein (64,3 %) vuonna 2019. Työllisyysaste nousi tasaisesti vuodesta 2014 vuoteen 2019, mutta laski hieman vuonna 2020 koronapandemian aikana. Työttömien osuus työvoimasta oli korkealla tasolla koko ajan, ja erityisesti tarkastelujakson loppupuolella. Työttömien osuus oli korkeimmillaan 21,1 prosenttia vuosina 2014 ja 2015. (Kuvio 17, Kuvio 18.)

Kuvio 18. Kiteen työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta³⁵ vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Kuntien avainluvut³⁶.

Työ- ja elinkeinoministerin työnvälitystilaston mukaan lokakuussa 2022 Kiteellä oli 486 työttöntä työnhakijaa, mikä oli vähemmän kuin samana ajankohtana edellisenä vuonna. Lokakuussa 2022 työttömien osuus työvoimasta oli 12,6 prosenttia, joten työttömien osuus työvoimasta vähentyi puolella prosenttiyksiköllä vuotta aiempaan verrattuna. Koko Pohjois-Karjalassa työttömien osuus työvoimasta oli 11,8 prosenttia. Lokakuussa 2020 Kiteen työttömistä oli miehiä 55 prosenttia ja pitkäaikaistyöttömiä 36 prosenttia. Työvoimapalveluissa oli seitsemän prosenttia työvoimasta, ja aktivointiaste³⁷ (36 %) oli korkeammalla tasolla kuin koko Pohjois-Karjalassa (33,2 %). (Taulukko 11.)

³⁵ Työllisyysaste on 18–64-vuotiaiden työllisten osuus samanikäisestä väestöstä. Työvoimaan kuuluvat 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat työllisiä tai työttömiä. Vuodesta 2005 lähtien työllisten alaikäraja on ollut 18 vuotta. Aikasarjan vertailukelpoisuuden vuoksi työttömien osuus työvoimasta on laskettu tässä 18–74-vuotiaasta väestöstä. Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus.

³⁶ <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

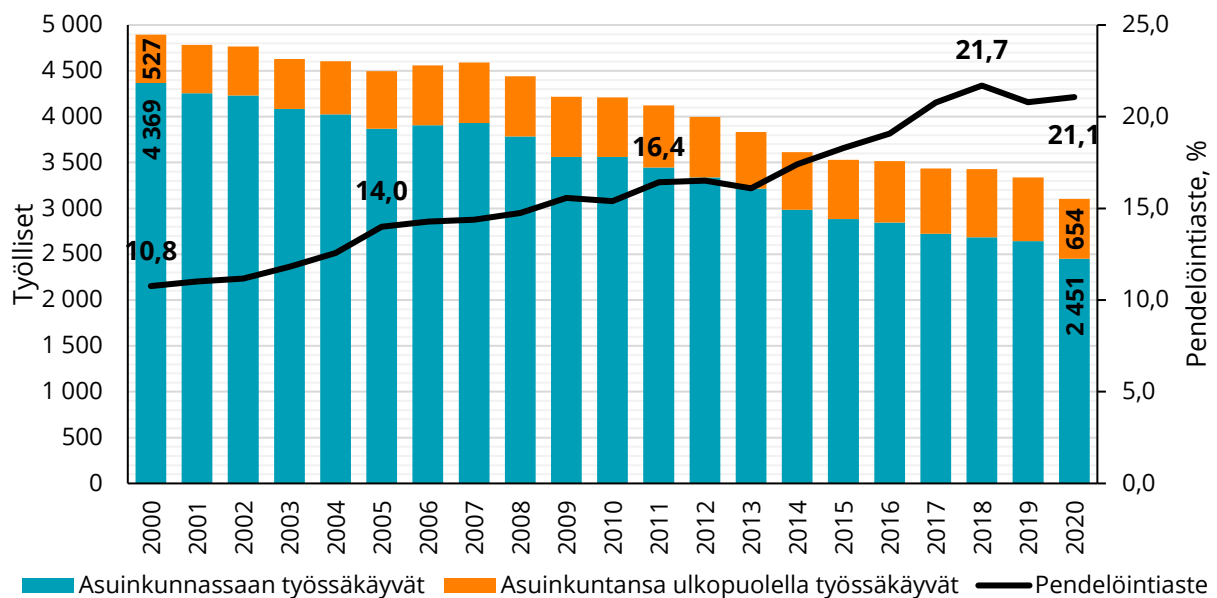
³⁷ Aktivointiaste = TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työttömien työnhakijoiden ja TE-hallinnon palveluissa olevien summasta

Taulukko 11. Työttömyys Kiteellä lokakuussa 2020, 2021 ja 2022. Lähde: TEM, Työnvälitystilasto³⁸.

Työttömyyden avainluvut	10/2020	10/2021	10/2022
Työttömät työnhakijat	640	517	486
TK:n Työssäkäyntitilaston työvoima	4020	3936	3843
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	15,9	13,1	12,6
Työttömät työnhakijat, miehet (% työttömistä)	385 (60 %)	300 (58 %)	265 (55 %)
Työttömät työnhakijat, naiset (% työttömistä)	255 (40 %)	217 (42 %)	221 (46 %)
Alle 20-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	12 (2 %)	10 (2 %)	..
Alle 25-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	38 (6 %)	33 (6 %)	22 (5 %)
Yli 50-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	370 (58 %)	314 (61 %)	268 (55 %)
Vamm./pitkäaik.sair. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	60 (9 %)	51 (10 %)	57 (12 %)
Ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita (% työttömistä)	38 (6 %)	37 (7 %)	57 (12 %)
Pitkäaikaistyöttömät (% työttömistä)	205 (32 %)	213 (41 %)	177 (36 %)
Aktivointiaste laskentapäivänä (%)	30,1	33,5	35,6
-TE-hallinnon palveluissa yhteensä (lkm.)	276	260	269
-TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työvoimasta	6,90 %	6,60 %	7,00 %
-Työvoimakoulutuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	33	31	29
-Valmennuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	12	..	..
-Työllistettynä olevat laskentapäivänä (lkm.)	91	90	115
-Työ- ja koulutuskokeilussa olevat laskentapäivänä (lkm.)	15	14	31
-Vuorotteluvapaasijaiset laskentapäivänä (lkm.)	..	..	..
-Kuntouttavassa työtoiminnassa laskentapäivänä (lkm.)	57	48	33
-Omaehtoisessa opiskelussa laskentapäivänä (lkm.)	67	72	57
Avoimet työpaikat kuukauden laskentapäivänä (lkm.)	31	62	59
Uudet avoimet työpaikat kuukauden (lkm.)	35	75	47

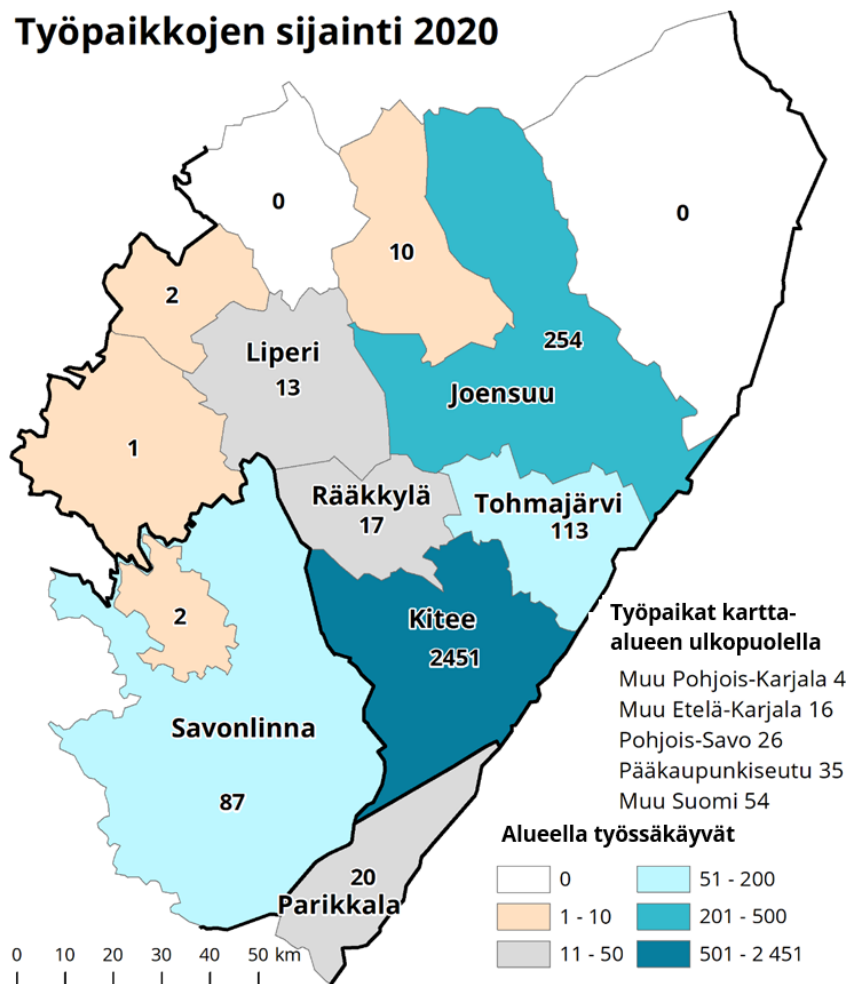
Kiteen työllisestä työvoimasta 2 451 (79 %) työskenteli vuonna 2020 kotikunnassaan ja 654 (21 %) kävi työssä Kiteen ulkopuolella. Pendelöivien eli kotikunnan ulkopuolella työssä käyvien määrä lisääntyi 130:llä vuosina 2000–2020. Samalla kotikunnassaan työssäkäyvien määrä vähentyi 1 900 henkilöllä. Tarkasteluajanjaksolla ulospendelöivien osuus kasvoi 11 prosentista 21 prosenttiin. Suurin pendelöintivirta (254) suuntautui vuonna 2020 Joensuuhun (8 % Kiteen työllisistä). Myös Tohmajärven (113) ja Savonlinnan (87) työpaikat olivat tärkeitä työllistäjiä. Lähikuntien ulkopuolella eniten käytiin työssä pääkaupunkiseudulla, jossa työskenteli prosentti Kiteen työllisestä työvoimasta. (Kuvio 19, Kartta 5.)

³⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työnvälitystilasto [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 3.10.2022].
Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyonv>

Kuvio 19. Kiteellä asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti³⁹.

Työpaikkojen sijainti 2020

Kartta 5. Kiteen työllisen työvoiman työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti⁴⁰.

³⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

⁴⁰ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Kiteen työllisen työvoiman pendelöinnin määrä ja suhteellinen osuus vaihtelevat toimialoit-
tain. Vuonna 2020 pendelöitiin eniten terveys- ja sosiaalipalvelujen työpaikkoihin (115 työl-
listä). Julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen toimialalla toimineista kiteeläisistä hieman yli
puolet kävi työssä kotikuntansa ulkopuolella, suurin osa Joensuussa (37 työllistä) ja Tohma-
järvellä (31 työllistä). Pendelöinti oli määrällisesti ja suhteellisesti suurta myös teollisuuden
(97 työllistä), rakentamisen (73, koulutuksen (56 työllistä) sekä tukku- ja vähittäiskaupan (50
työllistä) toimialoilla. (Taulukko 12.)

*Taulukko 12. Kiteen työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde:
Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti⁴¹. (* prosenttia työllisestä työvoimasta)*

Toimiala	Kitee	Ulospendelöijät					Yht. N	Yht. %*
		Joensuu	Tohma- järvi	Savon- linna	Muut kunnat			
Yhteensä	2 451	254	113	87	200	654	21,1	
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	334	2	7	9	7	25	7,0	
B Kaivostoiminta ja louhinta	1	1	0	0	3	4	80,0	
C Teollisuus	340	21	12	27	37	97	22,2	
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	7	0	0	0	1	1	12,5	
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätahuolto	28	0	0	0	0	0	0,0	
F Rakentaminen	145	30	2	2	39	73	33,5	
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori- ajoneuvojen korjaus	261	16	12	4	18	50	16,1	
H Kuljetus ja varastointi	90	24	5	2	12	43	32,3	
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	61	5	0	1	5	11	15,3	
J Informaatio ja viestintä	22	7	0	0	1	8	26,7	
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	16	5	0	1	3	9	36,0	
L Kiinteistöalan toiminta	16	1	0	5	0	6	27,3	
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	47	9	1	1	13	24	33,8	
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	145	23	1	2	1	27	15,7	
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	79	37	31	4	14	86	52,1	
P Koulutus	140	22	12	9	13	56	28,6	
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	532	42	28	20	25	115	17,8	
R Taiteet, viihde ja virkistys	33	3	0	0	1	4	10,8	
S Muu palvelutoiminta	87	6	2	0	7	15	14,7	
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	8	0	0	0	0	0	0,0	
Tuntematon	59	0	0	0	0	0	0,0	

⁴¹ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS

Väestömäärän ja -rakenteen muutokset vaikuttavat julkisten palvelujen järjestämiseen. Palvelutarpeiden muutokset edellyttävät palvelutarjonnan uudelleenmitoitusta. Kiteellä palvelujen tarjontaa on sopeutettu siten, että lähes kaikki julkiset ja yksityiset kaupalliset palvelut ovat keskittyneet Kiteen keskustaajamaan ja Kesälahden kirkonkylälle.

Kiteellä on neljä kunnallista päiväkotia, joista kaksi toimii keskustaajamassa, yksi Puhoksessa ja yksi Kesälahdella. Lisäksi Ruppovaarassa toimii yksityinen päiväkotikoti. Keskustaajamassa on ryhmäperhepäiväkotikoti, minkä lisäksi kunnassa toimii kymmenkunta perhepäivähoitajaa. Kiteellä toimii neljä perusopetuksen koulua. Kouluista kaksi toimii keskustaajamassa, Arppen koulu (luokat 1–9) ja Hutsin koulu (1–6), yksi Puhoksessa (1–6) ja yksi Kesälahdella (1–9). Kiteen lukio toimii Arppen koulun yhteydessä. Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riverian Kiteen koulutusyksikössä tarjotaan ammatillista koulutusta seitsemällä alalla. Keskustaajamassa toimii myös evankelinen kansanopisto. Keski-Karjalan kansalaisopiston toiminnasta suurin osa tapahtuu kouluilla ja kunnan muissa tiloissa sekä ulkopuolisilla vuokratuissa tiloissa, myös sivukylillä. Keski-Karjalan musiikkiopisto tarjoaa opetusta Kiteen keskustaajamassa ja Kesälahdella.

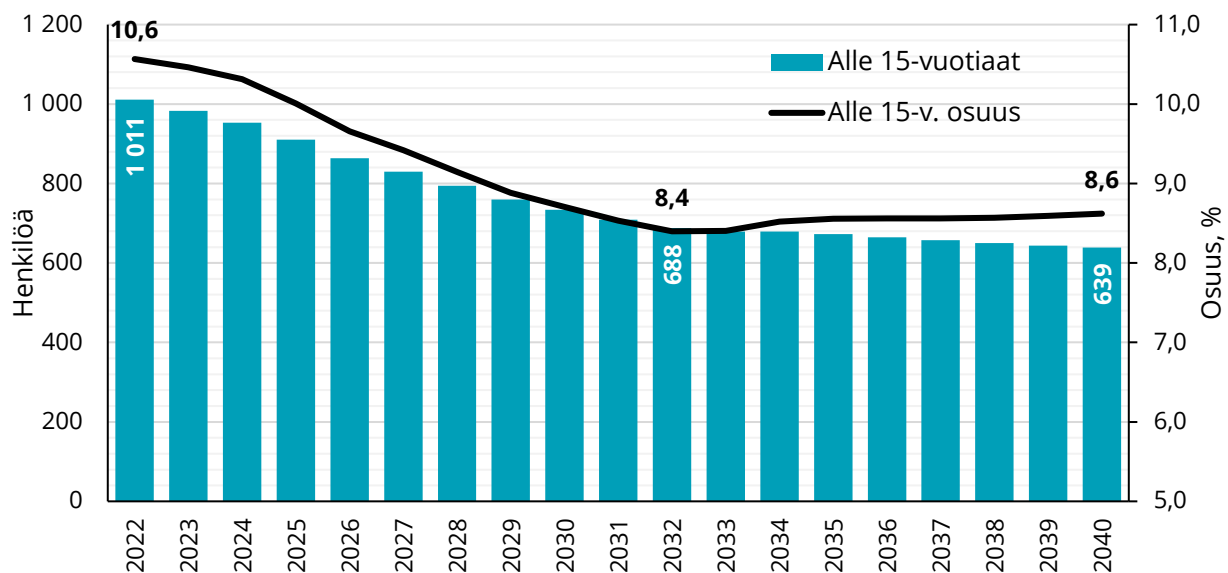
Terveyspalveluita on saatavilla Kiteen keskustaajamassa sekä Kesälahdella, joissa kummasakin toimii terveysasema. Perusterveydenhuollon lisäksi terveysasemilla on saatavilla mielenterveys- ja päihdepalvelut. Keskustaajamassa toimii lisäksi yksityinen lääkäriasema. Sosiaalipalvelut ovat tarjolla Kiteen sosiaalitoimistossa keskustaajamassa. Pelastuspalveluista vastaavat Kiteen ja Kesälahden paloasemat.

Kunnallishallinto toimii kaupungintalolla Kiteen keskustaajamassa. Kuntalaisten asiointipisteet toimivat kaupungintalolla sekä Kesälahdella. Hallinnollisista palveluista Kiteen keskustaajamassa toimivat lisäksi poliisiasema, TE-toimisto sekä oikeusaputoimisto.

Vapaa-ajan palveluista keskustaajamassa on sivistys- ja kulttuurikeskus Ilmarinen, nuorisotila, pääkirjasto, musiikkistudio, urheilutalo-uimahalli, kuntosali, jäähalli, koulujen liikuntasalit sekä erilaisia urheilukenttiä ja kuntoratoja. Kesälahdella kuntalaisten käytössä on nuorisotila, kirjasto, kuntosali, koulun liikuntasali sekä urheilukentät ja kuntoradat. Kylillä on erilaisia urheilukenttiä, minkä lisäksi Puhoksessa toimii sivukirjasto.

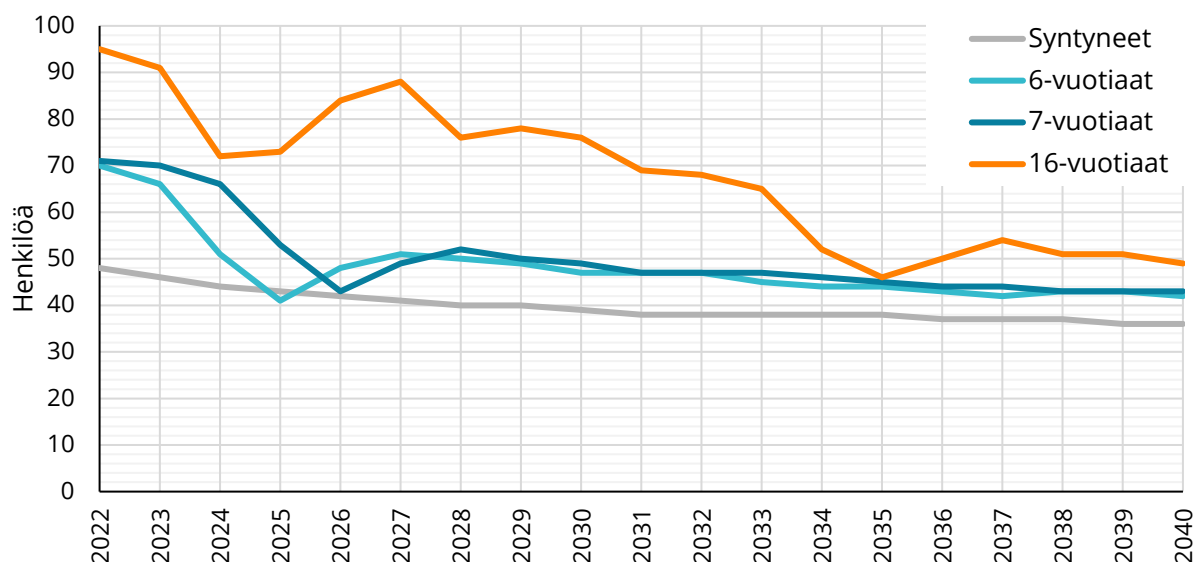
Kaupallisista palveluista Kiteen keskustaajamasta löytyy mm. kaksi supermarketia, tavaratalo, Alko, apteekki, posti, kaksi pankkia sekä kolme polttoaineen jakelupistettä. Kesälahdella palvelee mm. kaksi päivittäistavarakauppaa, Alkon noutopiste, apteekki, posti, pankki sekä polttoaineen jakelupiste. Tolosenmäessä toimii polttoaineen jakelupiste ja posti. Villalasta puolestaan löytyy kyläkauppa, posti ja polttoaineen jakelupiste.

Kasvatus- ja opetuspalvelujen tarpeen määrittää lasten määrä. Tilastokeskus ennustaa Kiteen alle 15-vuotiaan väestön määrän vähenevän. Vuoden 2022 lopussa Kiteellä arvioidaan olevan 1 000 alle 15-vuotiasta lasta. Määrän ennustetaan vähenevän vuoteen 2040 mennessä 640 lapseen. Lasten määrän vähenemisen ennustetaan jatkuvan 2020-luvulla nopeana ja hidastuvan 2030-luvulla. Alle 15-vuotiaiden osuuden kunnan väestöstä ennustetaan pienenevän yhdeksään prosenttiin vuonna 2040. (Kuvio 20.)

Kuvio 20. Kiteen alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste⁴².

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Kiteellä syntyvien lasten määrä vähenee edelleen 2020-luvulla ja vakiintuu 2030-luvulla hieman alle 40 syntyvään lapseen vuodessa. Myös 6- ja 7-vuotiaiden eli esikoulun ja koulun aloittavien ikäluokkien koon ennustetaan pienenevän. Ennusteessa koulutaipaleensa aloittavien lasten määrä vähenee 2020-luvun puolivälissä 50 lapseen vuodessa ja 2030-luvulla reiluun 40 lapseen vuodessa. Samoin 16-vuotiaiden lukion tai toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloittavien ikäluokan ennustetaan pienenevän 2030-luvulla. 2020-luvulla 16-vuotiaiden ikäluokan koon ennustetaan olevan 70–95 henkilöä ja laskevan 2030-luvun loppuun mennessä 50 henkilöön. (Kuvio 21.)

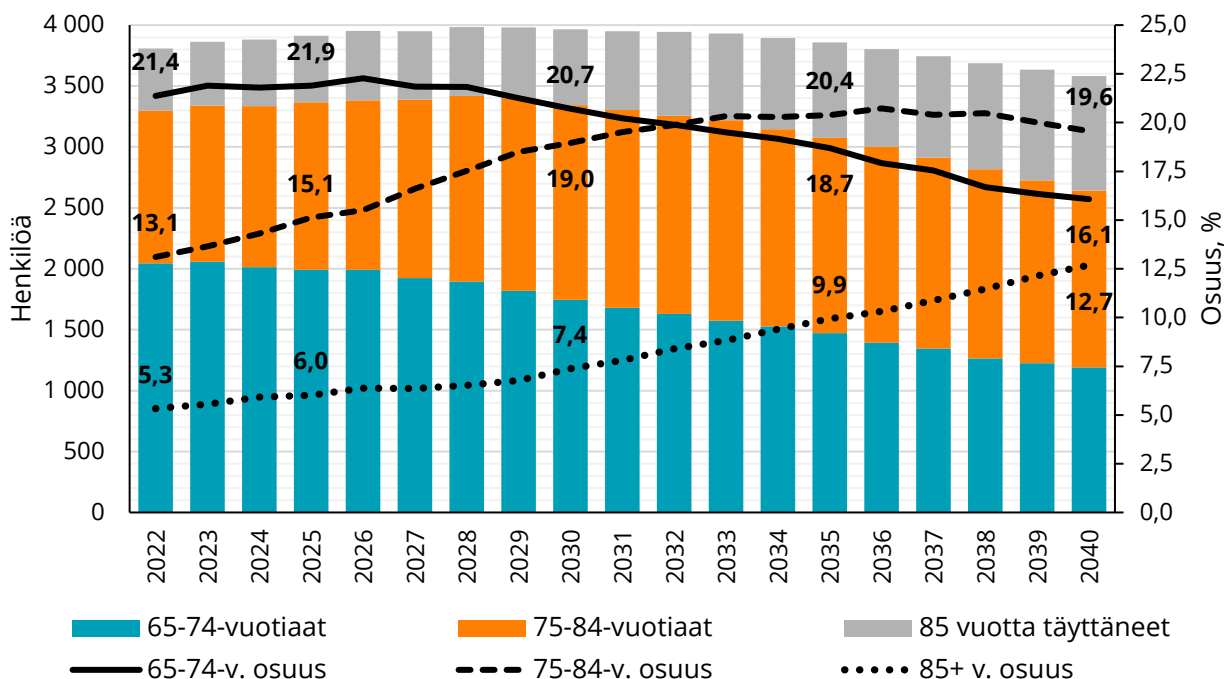

Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Kiteellä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴³.

⁴² Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

⁴³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

Ikääntyneiden määrä ja toimintakyky määrittävät ikäihmisten palvelujen tarvetta. Kiteellä ikäihmisten palvelujen tarve kasvaa, sillä kunnan väestö ikääntyy. Ennusteen mukaan Kiteen 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa 4 000 henkilöön vuonna 2028, minkä jälkeen se kääntyy laskuun. Ennusteen lopulla vuonna 2040 65 vuotta täyttäneitä olisi yli 200 henkilöä vähemmän kuin vuonna 2022. Kunnan väestö ikääntyy, sillä 85 vuotta täyttäneiden määrän ennustetaan tuplaantuvan ja osuuden väkiluvusta yli kaksinkertaistuvan vuoteen 2040 mennessä. Myös 75–84-vuotiaiden määrän ja osuuden ennakoitaan kasvavan. 65 vuotta täyttäneitä ennustetaan vuonna 2040 olevan 48 prosenttia Kiteen asukkaista. (Kuvio 22.)

Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Kiteen väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴⁴.

Palvelun saavutettavuuteen vaikuttavat palvelun sijainti ja sen käyttäjän asuinpaikka sekä palvelun tavoittamiseksi tehdyn matkan matkavastukset, joita voidaan mitata esimerkiksi etäisyytenä, käytettynä aikana tai rahallisena kustannuksena. Tässä palvelujen saavutettavuutta tarkastellaan aikaetäisyytenä henkilöautolla kuljettaessa kuntalaisten asuinpaikoilta lähimpään palvelukeskukseen, jossa sijaitsevat viikoittain tarvittavat julkiset ja yksityiset palvelut. Kiteellä tällaisia palvelukeskuksia on kaksi: Kiteen keskustaajama sekä Kesälahden kirkonkylä.

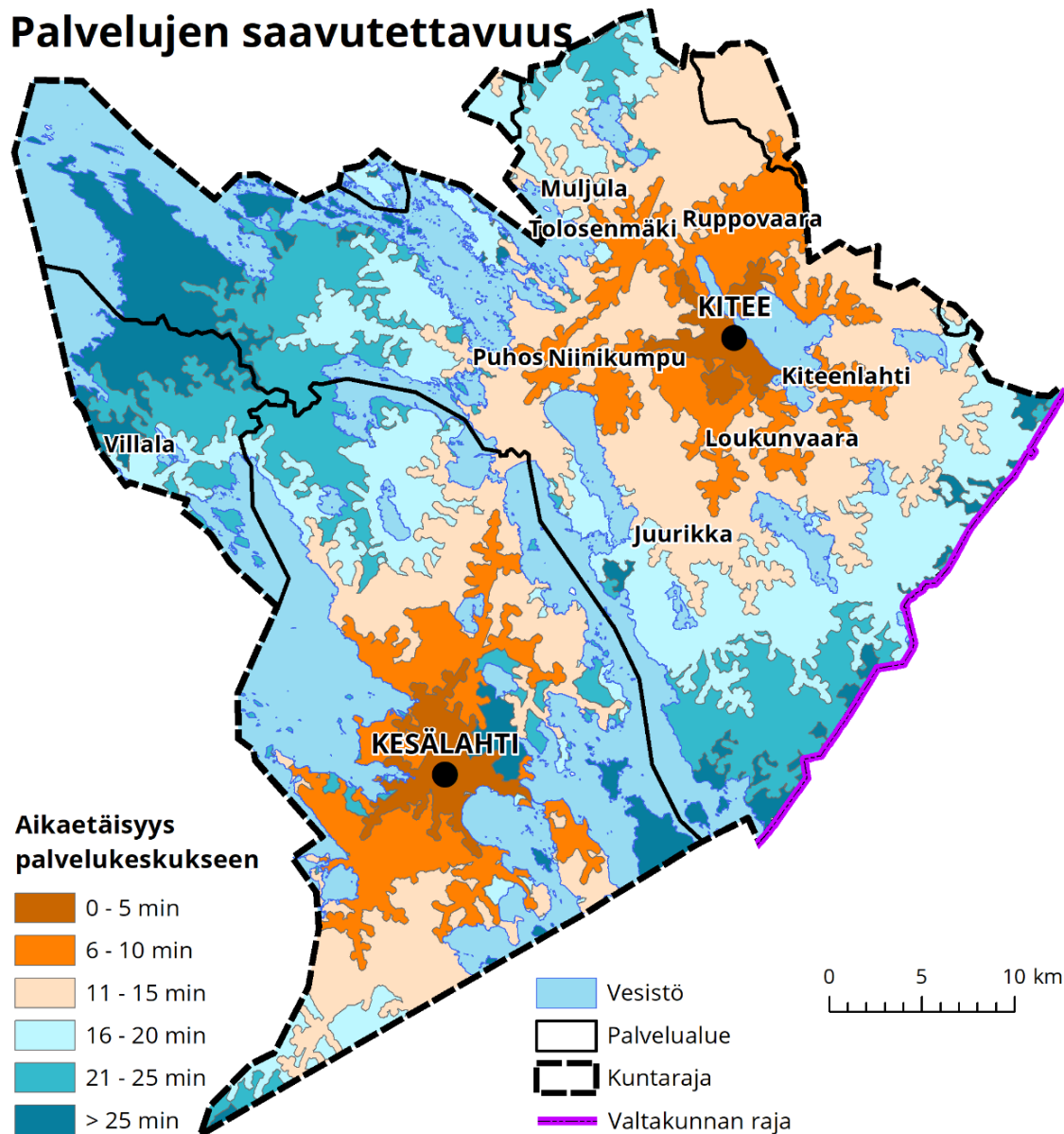
Kiteen keskustaajama on 79 prosentille kiteeläisistä lähin palvelukeskus. Kesälahden kirkonkylä on puolestaan lähin palvelukeskus 19 prosentille kuntalaisista. Villalasta (2 % väestöstä), kunnan luoteiskulmalta, katsottuna Kerimäki on lähin palvelukeskus. Koillisessa Kemie ja kunnan pohjoisreunalla Rääkkylä on lähin palvelukeskus, mutta näillä alueilla asuu yhteensä vain vajaa prosentti Kiteen väestöstä. Valtaosa Kiteen väestöstä asuu kunnan palvelukeskusten läheisyydessä. Vuonna 2021 lähes 90 prosenttia kuntalaisista asui enintään 15 minuutin etäisyydellä Kiteen tai Kesälahden palvelukeskuksesta. Mediaanietäisyys lähimpään palvelukeskukseen oli kolme ja puoli minuuttia. (Taulukko 13, Kartta 6.)

⁴⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaera>

Taulukko 13. Kiteen kunnan asukkaiden aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.

Etäisyys palvelukeskukseen	Palvelukeskus							Kum. %
	Väestö yht.	Kitee	Kesälahti	Kemie	Rääkkylä	Kerimäki	Osuus, %	
0-5 min	5 655	4 642	1013				58,2	58,2
6-10 min	1 644	1 149	491	4			16,9	75,1
11-15 min	1 399	1 122	225	52			14,4	89,5
16-20 min	569	412	40		8	109	5,9	95,4
21-25 min	321	199	41			81	3,3	98,7
26-30 min	103	88	3			12	1,1	99,8
Yli 30 min	27	27					0,3	100
Osuus, %	100,0	78,6	18,7	0,6	0,1	2,1	100,0	

Palvelujen saavutettavuus

Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä keskusten palvelualueiden (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen) rajat. Lähde: Väylävirasto, Digiroad.

5 KUNTATALOUS

Väestön väheneminen ja vanheneminen haastavat Kiteen, kuten muidenkin kuntien, taloutta. Kuntakonsernin pitkän aikavälin taloudellista kehitystä kuvaava kertynyt ylijäämä oli Kiteellä vuonna 2021 reilut 3 200 euroa asukasta kohden. Sekä Pohjois-Karjalassa että Kiteen kanssa saman kokoluokan kunnissa ylijäämää oli kertynyt keskimäärin noin 1 800 euroa asukasta kohden. Myös Kiteen omavaraisuusaste (60,2 %) oli merkittävästi verrokkeja korkeampi. Kiteelle oli vuonna 2021 kertynyt velkaa huomattavasti verrokkeja vähemmän (2 385 e/as.) ja sillä oli erinomainen lainanhoitokyky (3,4). Kiteen tuloveroprosentti (20,75 %) oli suurin piirtein samalla tasolla verrokkikuntien kanssa, mutta sen verotulot asukasta kohden olivat pienemmät, mikä kertoo kiteeläisten jonkin verran keskimääräistä matalammasta tulotasosta. Vastaavasti valtionosuudet olivat Kiteellä verrokkeja korkeammat. Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset olivat Kiteellä lähes samalla tasolla kuin verrokkikunnissa. Sen sijaan sosiaali- ja terveystoimen kustannukset olivat Kiteellä verrokkeja korkeammat. Sekä korkeat sote-menot että valtionosuuksien suuruus johtuvat merkittävilta osin Kiteen korkeasta sairastavuudesta ja ikääntyvästä väestöstä. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Kiteen kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut⁴⁵.

Tunnusluku	Kitee	Pohjois-Karjala	5 001–10 000 as. kunnat	Manner-Suomi
Kertynyt ylijäämä, e/as.	3 235	1 754	1 868	2 984
Omavaraisuusaste, %	60,2	42,3	40,5	42,3
Vuosikatteen suhde poistoihin, %	186,4	122,1	135,5	140,4
Tulovero, %	20,75	20,73	21,24	20,02
Verotulot, e/as.	3 396	3 744	4 068	4 604
Valtionosuudet, e/as.	4 432	3 315	3 205	2 045
Lainat ja vuokravastuut, e/as.	2 385	6 863	6 191	9 065
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	26,3	58,6	58,7	82,6
Laskennallinen lainanhoitokate	3,4	1,4	1,6	1,3
Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset, e/as. (2020)	1 814	1 844	1 979	2 076
Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset, e/as. (2020)	4 619	3 920	4 116	3 632

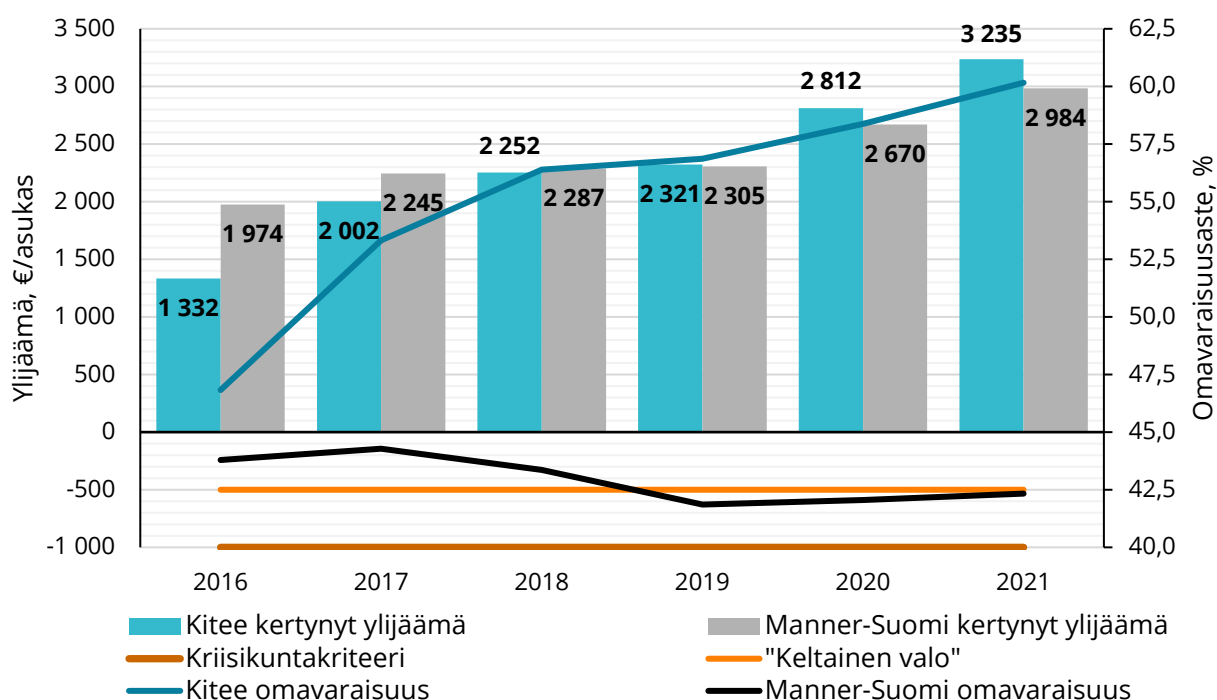
Seuraavaksi tarkastellaan Kiteen viime vuosien taloudellista kehitystä kuntalaissa (410/2015) määriteltujen rahoituksen riittävyyttä ja vakavaraisuutta kuvaavien talouden tunnuslukujen pohjalta. Lain mukaan tunnuslukujen raja-arvojen täytyessä kunta voidaan todeta kriisikunnaksi, jolloin käynnistetään arviointimenettely, jossa selvitetään kunnan mahdollisuudet turvata asukkaalleen lakisääteiset palvelut. Laissa määritetään kuusi kriteeriä, joista kaksi kuntakonsernin taloudellista alijäämää koskevaa kriteeriä voi täytyessään yksinään käynnistää arviointimenettelyn. Myös neljä muuta kriteeriä voivat yhdessä käynnistää

⁴⁵ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>; <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

menettelyn niiden kaikkien täyttyessä kahtena peräkkäisenä vuotena. Lisäksi taloudellisille tunnusluvuille on esitetty (HE 280/2018) myös väljemmät raja-arvot, ns. "keltaiset valot", jotka eivät johda arviointimenettelyn käynnistämiseen, mutta joiden täyttyessä kunnan tulisi kiinnittää erityistä huomioita taloutensa kehitykseen ja analysointiin.

Yksi parhaista kunnan taloudellista tilaa kuvaava tunnusluku on kertynyt ylijäämä. Se ei kuvaa kunnan senhetkistä tilaa, vaan pidemmän aikavälin kehitystä. Ylijäämä kasvattaa kunnan vakavaraisuutta eli alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Toinen kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava mittari on omavaraisuusaste. Se ilmaisee, kuinka suuri osa konsernin pääomasta on omaa pääomaa. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä voi käynnistää ns. kriisikunnan arviointimenettelyn, mikäli kunta ei ole kattanut alijäämää neljässä vuodessa. Menettely vodaan käynnistää myös, mikäli viimeisimmässä konsernitilinpäätöksessä kertynyttä alijäämä on vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltävässä vähintään 500 euroa asukasta kohden. (Rainio 2018⁴⁶, Kuntaliitto 2020⁴⁷.)

Kiteen kuntakonsernin kertynyt ylijäämä vuonna 2021 oli 3 235 euroa asukasta kohden. Ylijäämän kertymä on kasvanut vuosina 2016–2021 merkittävästi yhteensä 1 900 eurolla. Samalla Kiteen ylijäämä on ohittanut Manner-Suomen keskiarvon. Myös Kiteen omavaraisuusasteen kehitys on ollut vahvaa ja selvästi Manner-Suomen keskimääräistä kehitystä parempaa. Vuonna 2021 Kiteen omavaraisuusaste oli 60 prosenttia. (Kuvio 23.)

Kuvio 23. Kiteen kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁴⁸.

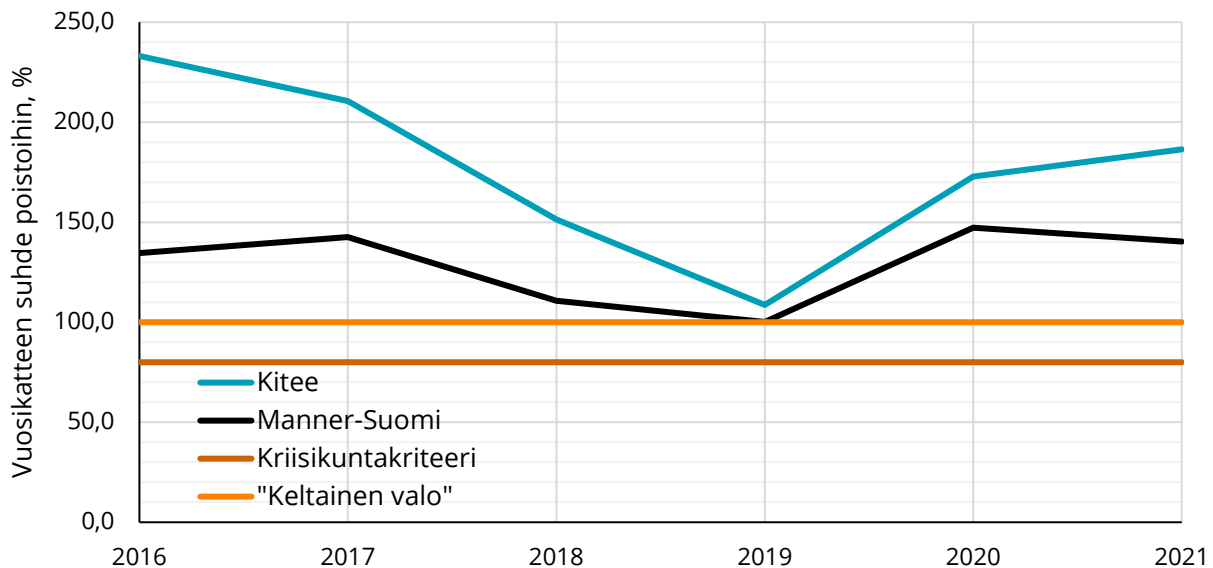
⁴⁶ Henrik Rainio (2018). Kriisikuntakriteerit muuttumassa – parempaan suuntaan <https://web.archive.org/web/20211205025019/https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2018/kriisikuntakriteerit-muuttumassa-parempaan-suuntaan> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁷ Kuntaliitto 30.11.2020. Uudet kriisikuntakriteerit. <https://web.archive.org/web/20211019143037/https://www.kuntaliitto.fi/talous/budjetointi-ja-taloussuunnittelu/uudet-kriisikuntakriteerit> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁸ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on myös hyvä talouden tasapainon mittari ja se kuvaa erityisesti kunnan lyhyen aikavälin tilannetta. Jos vuosikate riittää poistoihin, kunnan talous on tasapainossa. Kriisikuntakriteerinä on se, että vuosikate kattaa alle 80 prosenttia poistoista. "Keltaisen valon" raja-arvona pidetään vuosikatteen 100 prosentin osuutta poistoista eli tilannetta, jossa vuosikate riittää juuri ja juuri poistoihin. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Kiteen kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin laski vuosina 2016–2019 lähelle "keltaisen valon" rajaa, mutta on noussut sen jälkeen. Vuonna 2019 vuosikatteen suhde poistoihin oli 109 prosenttia, mutta nousi 188 prosenttiin vuonna 2021. (Kuvio 24.)

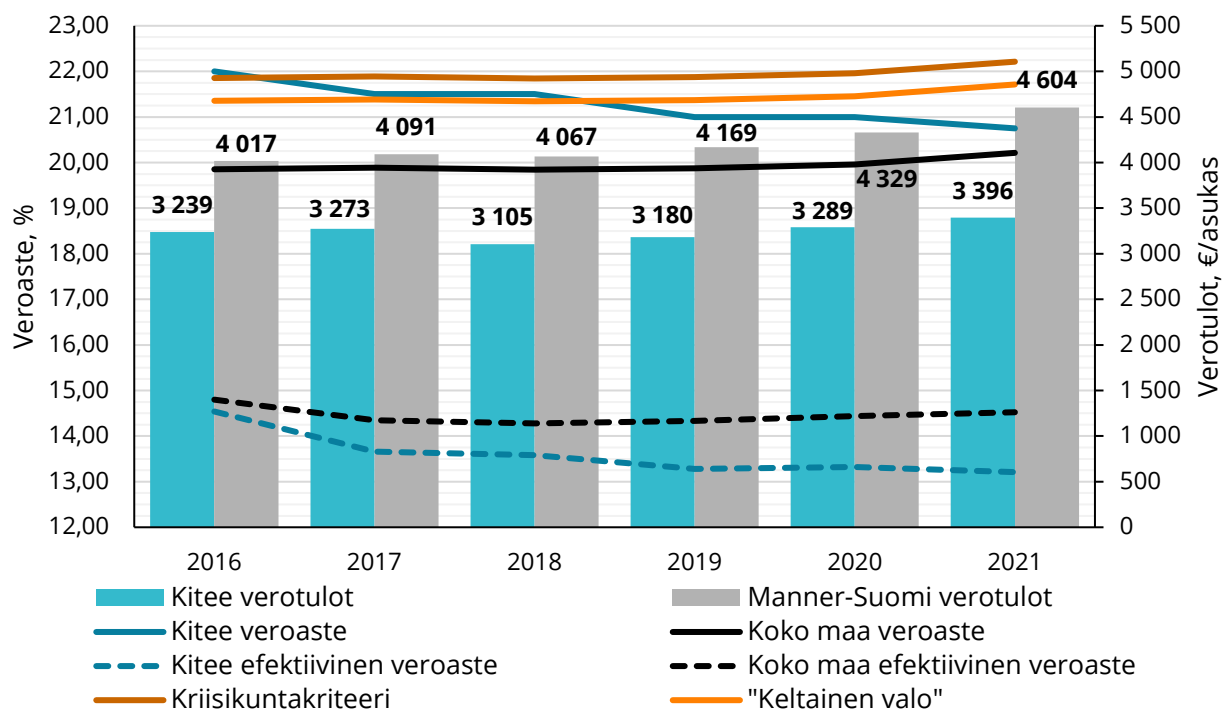
Kuvio 24. Kiteen kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁴⁹.

Kuntaveron on kuntien tärkein tulonlähde ja kunnilla on itsehallintoon perustuva oikeus päättää veroprosentistaan. Kriisikuntakriteerinä tuloveroprosentti kuvaa osaltaan kunnan taloudellista liikkumavaraa, sillä korkean tuloveroprosentin kunnalla on vähemmän liikkumavaraa kuin matalan veroprosentin kunnalla. Kriteerin raja-arvona on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi tuloveroprosentti. "Keltaisen valon" raja-arvona on 1,5 prosenttiyksikköä keskimääräistä korkeampi tuloveroprosentti. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Kiteen tuloveroprosentti oli 20,75 vuonna 2021. Vielä vuonna 2016 veroprosentti oli 22,00 ja yli kriisikuntakriteerin, mutta sitä laskettiin vuosina 2017, 2019 ja 2021 yhteensä 1,25 prosenttiyksikköä. Koko maan keskimääräinen tuloveroprosentti vuonna 2021 oli 20,21 ja kriisikuntakriteerin raja 22,21 prosenttia. Kitee sai vuonna 2021 verotuloja 3 396 euroa asukasta kohden. Vuosina 2016–2020 verotulot vaihtelivat 3 100–3 300 euron välillä. Verotulot kasvoivat hieman veroasteen laskusta huolimatta. Kiteen verotulot olivat vain 74 prosenttia Manner-Suomen keskimääräisestä verotulosta vuonna 2021, vaikka tuloveroprosentti oli keskiarvoa korkeampi. Tämä kertoo kiteeläisten keskimääräistä matalammasta tulotasosta ja siten heikommasta veronmaksukyvyistä. Kiteen todellinen (efektiivinen) veroaste vuonna 2021 olikin 13,21 prosenttia. Efektiivinen veroaste kertoo maksuunpannun kunnallisveron

⁴⁹ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

suhteen ansiotuloihin ja huomioi kunnallisverotuksessa tehtävät erilaiset vähennykset. Vähennykset painottuvat alemmille tulotasoille, jolloin efektiivinen veroaste on alhaisempi. Mitä lähempänä nimellinen ja efektiivinen veroaste ovat toisiaan, sitä maksukykyisempiä kunnan asukkaat ovat. Kiteen efektiivinen veroaste on laskenut vuosina 2016–2021 tuloveroprosentin laskun myötä noin 1,3 prosenttiyksiköllä. Vuonna 2021 Kiteen nimellisen ja efektiivisen veroasteen erotus oli 7,54 prosenttiyksikköä, kun koko maan keskimääräinen erotus oli 5,69 prosenttiyksikköä. (Kuntaliitto 2019⁵⁰, Kuvio 25.)

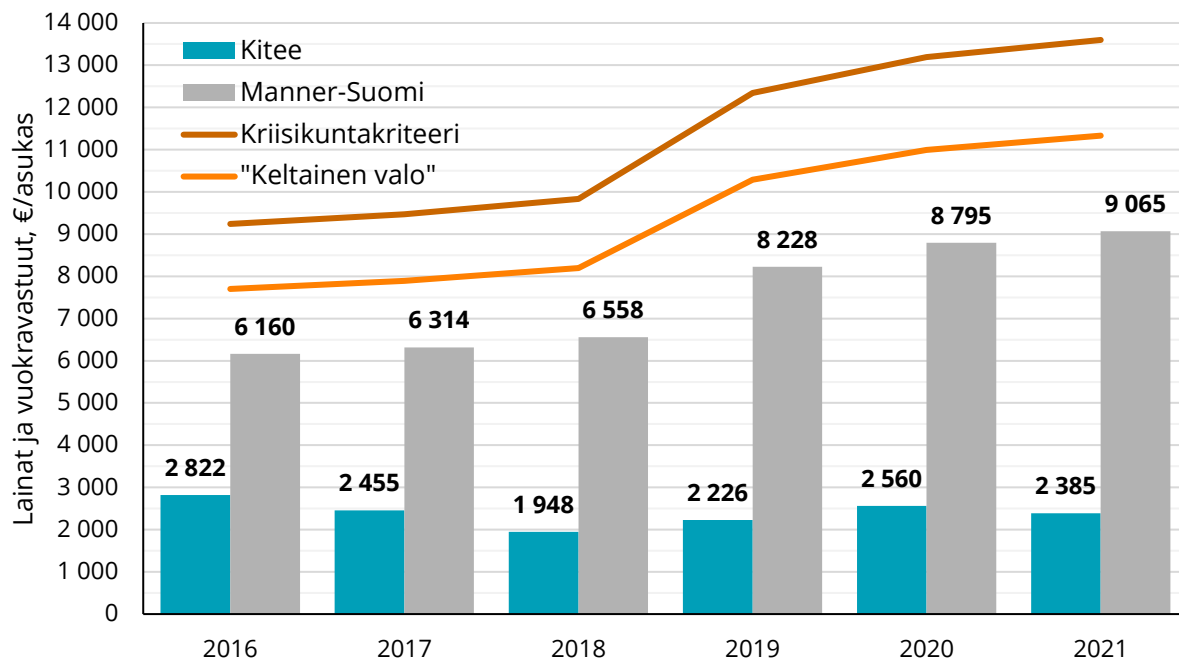
Kuvio 25. Kiteen tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵¹.

Lainakannalla tarkoitetaan kuntakonsernin korollista vierasta pääomaa, käytännössä velkaa. Velan maksuvelvoitteet ovat usein kiinteitä ja ne on pystyttävä hoitamaan, vaikka kuntakonsernin tulos heikkenisi. Tämän vuoksi lainat ovat yksi kriisikuntakriteereistä. Vuodesta 2022 alkaen kriteeristössä huomioidaan lainamäärän lisäksi myös vuokravastuut. Tämä kuvastaa paremmin kunnan taloudellista todellisuutta nykypäivänä, kun esimerkiksi kiinteistöjen leasing-järjestelyt ovat yleistyneet. Kriisikuntakriteerin raja-arvo on 50 prosenttia ja "keltaisen valon" raja-arvona 25 prosenttia koko maan keskimääräistä korkeammat laina- ja vuokravastuut. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Kiteen lainat ja vuokravastuut olivat vuonna 2021 noin 2 400 euroa asukasta kohden, mikä oli vain 26 prosenttia Manner-Suomen keskiarvosta. Vuosina 2016–2018 konsernin vastuut laskivat 900 eurolla. Vuoteen 2018 asti laskelmassa on huomioitu ainoastaan konsernin lainat ja vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Vuokravastuiden huomioimisella ei ollut suurta vaikutusta Kiteen tunnuslukuun, sillä Kiteen vuokravastuut vuosina 2019–2021 olivat 300–450 ja lainat noin 2 000 euroa asukasta kohden. (Kuvio 26.)

⁵⁰ Kuntaliitto 18.11.2019. Kuntien veroprosentit ja efektiiviset veroasteet. [https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet](https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet) Viitattu 19.10.2021.

⁵¹ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

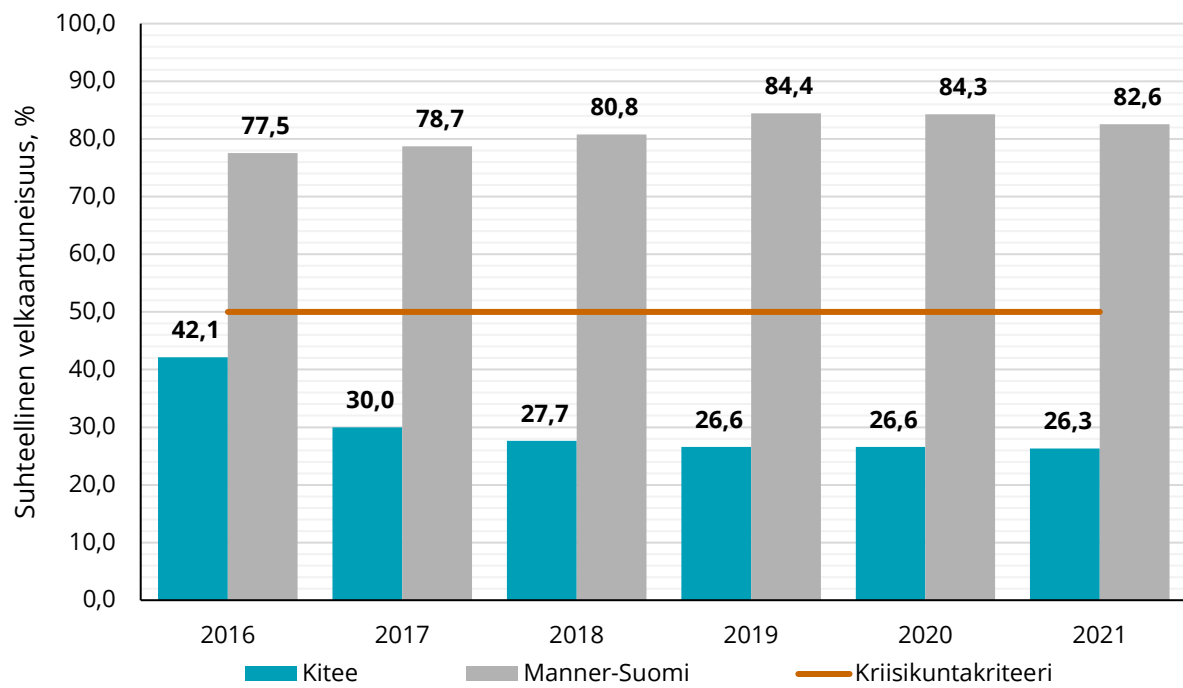

Kuvio 26. Kiteen kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵².

Yksi kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava tunnusluku on suhteellinen velkaantuneisuus. Se mittaa tuottojen riittävyyttä velkojen hoitoon eli kuinka paljon konsernin käyttötuoloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä vähäisempää suhteellinen velkaisuus on, sitä paremmat mahdollisuudet kuntakonsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus oli vuoteen 2021 asti yksi kriisikuntakriteeri ja sen raja-arvo oli vähintään 50 prosentin velkaantuneisuus. Vuodesta 2022 alkaen kuntakonsernin velanhoitokykyä kuvaava laskennallinen lainanhoitokate korvasi suhteellisen velkaantuneisuuden kriisikuntakriteerinä. Laskennallinen lainanhoitokate ilmaisee vuosikatteen suhteen lainojen korkokuluihin ja laskennallisiin lyhennyksiin. Laskennallinen lainanhoitokatteen kriisikuntakriteerin raja-arvo on 0,8 ja keltaisen valon raja-arvo 1,0 eli tilanne, jossa konsernin vuosikate riittää juuri ja juuri lainanhoitokulujen kattamiseen. (Rai-
nio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Kiteen suhteellinen velkaantuneisuus oli vuonna 2021 noin 26 prosenttia, mikä oli Manner-Suomen matalimpia velka-asteita. Vielä vuonna 2016 Kiteen velka-aste oli 42 prosenttia, mutta laski kahdessa vuodessa lähes 15 prosenttiyksikköä. Kiteen suhteellinen velkaantuneisuus on jatkanut hienoista laskua tämän jälkeenkin. Sen sijaan Manner-Suomen keskimääräinen velka-aste kasvoi tarkastelujaksolla 77,5 prosentista 83 prosenttiin. (Kuvio 27.)

⁵² <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kuvio 27. Kiteen suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵³.

⁵³ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

6 STRATEGISET VALINNAT JA UUSIUTUMISPOTENTIALI

Kitee on kokenut 2000-luvulla useita teollisuuden rakennemuutoksia. Keski-Karjala oli ensimmäisen kerran nimettynä äkillisen rakennemuutoksen alueeksi vuosina 2008–2010. Niemeämisen taustalla oli noin 200 työpaikan äkillinen katoaminen pääosin puunjalostusteollisuudessa seutukunnan yrityksissä. Kerrannaisvaikutukset ulottuivat myös puuteollisuuden alihankkijoihin. Uudelleen Keski-Karjala oli äkillisen rakennemuutoksen alueena vuosina 2011–2013. Taustalla oli Kiteellä sijainneen Puhos Board Oy:n konkurssi, joka johti suoraan 150 työpaikan häviämiseen ja kerrannaisvaikutuksineen työpaikkamenetys oli tätä suurempi (Hytönen ym. 2011⁵⁴). Kitee nousi uudelleen vuonna 2019 uutisotsikoihin, kun Puhokessa sijainnut Stora Enson saha lopetti toimintansa ja sen mukana hävisi 130 työpaikkaa (Lehtonen 2022⁵⁵; YLE 3.4.2020⁵⁶, YLE 26.9.2019⁵⁷). Rakennemuutosten hoitoon saadun tuen, maakuntaliiton ja paikallisten toimijoiden (kaupunki, KETI ja yritykset) kokoaman kasvupaketin ja investointien avulla Kiteellä on luotu tulevaisuuden uskoa ja sopeuduttu muutoksiin (Lehtonen 2022). Kiteen vahvuutena voidaankin pitää nykyään monipuolista yritystoimintaa (Kiteen kaupunkistrategia 2022–2025⁵⁸), vaikka teollisuuden merkitys työllistäjänä on vähentynyt.

Kiteen uuden kaupunkistrategian 2022–2025 kehittämistoimet kohdentuvat 1) ihmisiin ja yhteisöihin 2) palveluihin 3) luontoon ja rakennettuun ympäristöön sekä 4) yrittämiseen ja elinkeinotoimintaan. Strateginen painopiste on elinkeinojen kehittämisessä, jossa tavoitteita määritellään erikseen eri toimialoille ja investointeihin. Ihmiset ja yhteisöt -kokonaisuus pitää sisällään tavoitteita ja keinoja, joilla voidaan vaikuttaa kuntalaisten hyvinvointiin ja kunnan väestörakenteeseen. Väestön vanheneminen ja väestöllinen huoltosuhde on nostettu strategiassa merkittäväksi haasteeksi. Väestörakenteeseen pyritään vaikuttamaan tukemalla koulutus- ja työperäistä maahanmuuttoa, markkinoimalla kaupunkia muuttajille, edistämällä koulutus- ja työmahdollisuuksien syntymistä sekä kaavoittamalla houkuttelevasti (Kiteen kaupunkistrategia 2022–2025 ja 2017–2021). Kiteen kaupunki on maksanut vuoden 2020 alusta alkaen 500 euroa lapsirahaa jokaisesta Kiteellä syntyneestä tai adoptoidusta lapsesta. Lapsiraha maksetaan ostokortteina Kiteellä toimiviin yrityksiin. (KH 14.11.2022⁵⁹)

Alueen markkinoinnista ja tulomuuttokampanjoista on omalta osaltaan vastannut Keski-Karjalan Kehitysyhtiö KETI Oy, joka on toteuttanut tulomuuttoa edistäviä hankkeita, esimerkiksi Kotiudu Keski-Karjalaan asumiskokeilu 2017–2019 maaseuturahaston tuella. Yksi merkittävimmistä ponnistuksista koulutus- ja työperäisen maahanmuuton edistämiseksi Keski-Karjalassa on ollut KETI Oy:n vuosina 2019–2022 toteuttama ESR-rahoitteinen Työvoimaa ja

⁵⁴ Hytönen, J., Mella, I. & Pousi, A. (2011). Äkillisen rakennemuutoksen alueet 2007–2011. TEM-analyyseja 37/2011. Työ- ja Elinkeinoministeriö, Helsinki.

⁵⁵ Lehtonen, J. (2022) Vastuu alueesta äkillisessä rakennemuutoksessa. Tapaustutkielma Stora Enson Kiteen sahan lakkauttamisesta. Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta, historia- ja maantieteiden laitos, yhteiskunta-maantiede, Pro gradu -tutkielma.

⁵⁶ YLE 3.4.2020. Stora Enson ratkaisua Kiteen saha-alueesta odotetaan yhä – usko hiipunut, että yhtiö möisi sen saman alan toimijalle. <https://yle.fi/uutiset/3-11286156>, luettu 19.10.2022.

⁵⁷ YLE 26.9.2019. Stora Enso keskittää kuusitavaran tuotannon Varkauteen – Kiteen saha suljetaan. <https://yle.fi/uutiset/3-10990502>, luettu 19.10.2022

⁵⁸ Lähteet: Kiteen kaupunkistrategiat 2017–2021 ja 2022–2025.

⁵⁹ Lähteet: Kiteen kaupunginhallituksen pöytäkirjat 2021–2022.

opiskelijoita Venäjältä Keski-Karjalaan -hanke. Hankkeen tavoitteena oli tukea oppilaitosten säilymistä, koulutustarjonnan monipuolisuutta ja osaavan työvoiman saantia yrityksiin. Hanke onnistui opiskelijoiden rekrytoinnissa alueen oppilaitoksiin, erityisesti Kiteen ja Tohmajärven lukioihin, mutta työvoiman rekrytoinnissa ei onnistuttu. Hankkeen aikana laadittiin Keski-Karjalan maahanmuuttajien parissa toimivalle verkostolle työkaluksi kotoutumisohjelma. (hankkeen loppuraportti 2022⁶⁰).

Kiteen kaupunkistrategian ihmiset ja yhteisöt -teemakokonaisuuteen sisältyy tavoitteita kuntalaisten syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäisemiseksi, yhteisöllisyyden vahvistamiseksi, kuntalaisten osallisuuden vahvistamiseksi sekä kaupungin viihtyisyyden edistämiseksi. Kaupunki haluaa muun muassa tukea järjestöjen ja yhdistysten toimintoja ja kehittää kansalaisopiston toimintaa. Kiteen kaupungilla on hyvinvointisuunnitelma, jonka tavoitteina on tukea kuntalaisten terveyden edistämistä, lisätä osallisuutta, ylläpitää ja vahvistaa ikääntyvän väestön toimintakykyä ja vahvistaa monitoimijaisen hyvinvointia edistävän palvelukentän toimivuutta. Hyvinvointisuunnitelma pitää sisällään myös työllisyyteen ja koko työvoimapotentialiin hyödyntämiseen liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä sisältäen myös maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen tukemisen. Suunnitelmaan sisältyy myös tavoitteita palvelujen kehittämiseen niin, että palvelut, toiminnot ja ympäristö ovat saavutettavia ja esteettömiä. Palvelujen kehittämisessä huomioidaan osallisuus. (laaja hyvinvointikertomus 2021⁶¹.)

Kiteen kaupunkistrategian yhtenä keskeisenä tavoitteena on taata kuntalaisille laadukkaat, kattavat ja kohtuuhintaiset palvelut. Palvelutarpeita vastaavalla varhaiskasvatus- ja koulutusverkolla tarjotaan laadukkaita kasvatus- ja koulutuspalveluja. Tilojen ja infran suunnittelulla vastataan väestön muuttuviin tarpeisiin. Asiointi- ja palveluliikenteen ylläpito on tärkeää palvelujen saavutettavuuden kannalta. Riittävien tietoliikenneyhteyksien mahdollistaminen on osa palvelurakennetta. Kaupunki tuottaa ja kehittää monipuolisia liikunnan ja kulttuurin palveluja, jotka ovat tärkeitä kuntalaisten viihtyvyyden ja hyvinvoinnin kannalta. Tulvan hyvinvointialueen kanssa tehtävän yhteistyön keinoin voidaan varmistaa palvelujen sujuvuus ja saatavuus. (Kiteen kaupunkistrategia 2022–2025.)

Kiteen vahvuutena pidetään kaupungin vahvaa taloutta (vakavaraisuus) sekä kaupungin kokoon nähden laadukkaita ja monipuolisia julkisia ja yksityisiä palveluja (kaupunkistrategia 2022–2025). Kiteellä on suhteellisen monipuolinen koulutustarjonta. Perusasteen koulutusta tarjoaa yhteensä neljä koulua ja Kiteen lukiossa on noin 150 oppilasta. (kaupungin verkkosivut⁶² ja laaja hyvinvointikertomus 2021) Ammatillista toisen asteen koulutusta tarjoaa Riverian Kiteen yksikkö. Riverian ammattiopistossa koulutetaan mm. automaatioasentajia, eläintenhoitajia/maaseutuyrittäjiä, kokkeja, lähihoitajia, levyseppähitsaajia/koneistajia, merkonomeja sekä talonrakentajia (Riverian verkkosivut⁶³). Lisäksi Kiteellä koulutusta tarjoaa Kiteen Evankelinen Kansanopisto. Vapaan sivistystyön osalta koulutusta tarjoaa Keski-Karjalan kansalaisopisto ja musiikin opetusta Tohmajärven hallinnoima Keski-Karjalan musiikkiopisto. (Kiteen kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2021.)

⁶⁰ Työvoimaa ja opiskelijoita Venäjältä Keski-Karjalaan. Hankkeen loppuraportti 2022. Keski-Karjalan Kehitysyhtiö (KETI Oy).

⁶¹ Kiteen kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2021

⁶² <https://www.kitee.fi/>

⁶³ <https://www.riveria.fi/riveria/yhteystiedot/kitee/>

Kiteellä on monipuolinen tarjonta liikunta- ja urheilupaikkoja. Liikunnan painopiste on lapsissa ja nuorissa, mutta myös työikäisten ja erityisryhmien liikunnan edistämässä. Kaupungin liikuntapaikoista vastaa liikuntatoimi ja liikuntamahdollisuuksien tarjoamisessa yhteistyötä tehdään liikunta- ja urheiluseurojen kanssa (Kiteen kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2021). Liikuntamahdollisuuksien tarjontaa on Hutsin urheilukeskuksessa, josta löytyy urheilutalo-uimahalli Vespeli (rakennettu 1980 ja peruskorjattu 2001), kuntosali, urheilu-kenttä, jäähalli, hyppymäet (1984), hiihtoladut/pururata, ja josta pääsee vuonna 2018 rakennetuille Karelian poluille (maastopyöräily, polkujuoksu, kävely). Polkujen rakentaminen on toteutettu yhteistyössä järjestöjen kanssa. Reitistön rakentamiseen ja tapahtumien järjestämiseen on saatu hankerahoitusta maaseuturahastosta/Leader (Keski-Karjalan Jetina ry. ja Kiteen kaupunki) (Hyrrä-tietopalvelu⁶⁴).

Kulttuuritarjonnassa Kiteen kaupunki tekee yhteistyötä eri järjestöjen kanssa. Kitee seura on ollut mukana organisoimassa museotoimintaa ja vuonna 2020 avattua Nightwish-keskusta. Sivistys- ja kulttuurikeskus Ilmarisessa on laadukas auditorio konserttien ja teatteriesitysten järjestämiseen. Kesälahden Sovintolan kulttuuritilassa järjestetään vuosittain korkeatasoisia näyttelyjä, ja kylät toimivat aktiivisesti tapahtumien järjestämisessä. Keski-Karjalan kansalaisopistossa voi opiskella kuvataiteita ja teatteria. Keski-Karjalan musiikkiopisto järjestää musiikin perusopetusta. Kiteen kaupunki on ostanut Keski-Karjalan musiikkiopistosta vuosittain 90 oppilaspaikkaa. Kiteen pääkirjasto on kaupungin keskustassa ja lähikirjastot Kesälahdella ja Puhoksessa. Kiteen kaupungilla on oma kulttuuriohjaaja. (kaupungin verkkosivut ja laaja hyvinvointikertomus 2021)

Yhtenä kaupunkistrategian vahvuutena on mainittu Kiteen erinomainen saavutettavuus teitä, rautateitä sekä vesireittejä ja ilmatietä käyttäen. Sijainti lähellä Niiralan kansainvälistä rajanylityspaikkaa on luettu Kiteen vahvuudeksi. Hyvällä saavutettavuudella viitataan siihen, että Kiteen alueen läpi kulkee rautatie ja junien pysähdyspaikka on Tolosenmäessä kahdeksan kilometriä kaupungin keskustasta. Asemalla pysähtyy osa Joensuu–Helsinki junista ja asemanseutua on viime aikoina pyritty kohentamaan. Tolosenmäen kautta kulkee myös vt6. Puhoksen satamasta pääsee vesiteitse Saimaan kanavan kautta merelle. Saimaan kanavan käyttö on pysähtynyt Venäjän aloittaman sodan ja sitä vastaan tehtyjen pakotteiden seurauksena. Kiteen saavutettavuuteen ilmateitse viittaa Tolosenmäen alueella sijaitsevaan Kiteen lentokenttään, johon liittyy kehittämisaloitteita. Valtuustoaloitteen pohjalta kaupunki on päättänyt tutkia sähköisen lentotoiminnan kehittämismahdollisuuksia Kiteellä. (KH 15.3.2022)

Kiteen vahvuuksin on nostettu myös maa- ja metsätalous (marjanviljely, maitotilat, luonnon tuotteet) ja vireät kylät. Kiteellä maa- ja metsätalous, luonnontuotteet sekä näiden jatkojalostus ovat kehitettävien toimialojen listalla. Keski-Karjalan kehittämissyhtiö on toteuttanut vuosien varrella useita hankkeita, joissa elintarvikkeiden tuotannosta, luonnontuotteiden keruusta ja niiden jatkojalostuksesta tavoitellaan uutta liiketoimintaa. Parhaillaan on käynnissä esimerkiksi ELOT- Elintarvike- ja luonnontuotteiden teollisen tuotannon kehittäminen Keski-Karjalassa-hanke sekä PAKU – pakastuskuivausyrityksen perustamiseen tähtäävä yritysryhmähanke. Kehittämistyö on tuottanut tulosta, sillä Kiteen pakastuskuivauslaitoksen investointien ilmoitettiin alkavan loppuvuodesta 2022, kun kiteeläinen Nordic Freeze Dry Oy

⁶⁴ Ruokaviraston tietopalvelu. https://tietopalvelu.ruokavirasto.fi/QvAJAXZfc/opendoc.htm?document=Published/raportointi.qvw&Sheet=SH_HR_FI&anonymous=true

sai rahoituspäätöksen investointeihin. Investointeja rahoitetaan maaseuturahastosta Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen kautta (KETI:n verkkosivut⁶⁵, RR-tietopalvelu⁶⁶). Paikallisten markkinoiden jalostusasteen ja -arvon nostamiseen on tähdännyt myös liikeideakilpailussa palkitun kriteeriläisen Narskuttelu Oy:n tuotekehittely ksytilimansikkahillasta ja -jauheesta (KETI:n verkkosivut). Kiteen Puhokseen on muodostumassa elintarvike- ja luonnontuotteiden jatkojalostuskeskus, jossa molemmat em. yritykset toimivat.

Kiteen vahvuuksina nähdään myös ainutlaatuiset Natura-vesistöt, jotka tarjoavat mahdollisuuksia virkistyskäyttöön, kalastukseen ja matkailuun. Kiteen kaupunkistrategiassa luonto ja rakennettu ympäristö on nostettu yhdeksi keskeiseksi teemaksi. Kiteellä halutaan huolehtia ainutlaatuisista, puhtaista ja vetovoimaisista järvi-alueista sekä huomioida luontoarvot ja luonnon kestävä käytön kaavoituksessa, rakentamisessa ja päätöksenteossa. Kitee on HINKU-kunta, ja se tavoittelee kestäviä ja hiilineutraaleja ratkaisuja. Kaupunkistrategiassa (2022–2025) mainitaan kaupunkiorganisaation oman liikenteen asteittainen sähköistäminen sekä kävelyn ja pyöräilyn edellytysten parantaminen. Lisäksi halutaan edistää uusiutuvan energian tuotantomahdollisuuksia. Kiteen kaupunki ja KETI Oy ovat aloittaneet Skarta Oy:n kanssa suunnittelun aurinkovoimalaitoksen sijoittumisesta Puhoksen alueelle (KH 24.10.2022). Strategiassa puhutaan myös aika- ja paikkariippumattoman työn edistämisestä, riittävien tietoliikenneyhteyksien tarjoamisesta sekä etätöihin soveltuvien tilojen markkinoinnista.

Elinkeino- ja yritystoiminnan vahvistamiseksi kaupunki haluaa vaikuttaa työvoiman saatavuuteen huolehtimalla ajantasaisen koulutuksen saatavuudesta, edistämällä muuttoa Kiteelle, tukemalla rekrytointia, edistämällä avointen työpaikkojen markkinointia, varmistamalla liikenteellisen saavutettavuuden sekä vaikuttamalla alueen asuntotilanteeseen. Kitee haluaa parantaa ja monipuolistaa yrityspalveluja (kaupunkistrategia 2022–2025). Alueen kuntien omistama vuonna 1996 perustettu Keski-Karjalan Kehitysyhtiö KETI Oy on tuottanut yritysten tarvitsemat palvelut ja huolehtinut alueen markkinoinnista. Kehitysyhtiöyhtiön omistavat Keski-Karjalan kunnat ovat päättäneet lakkauttaa yhtiön, joten elinkeinopalveluista vastannut KETI Oy lopettaa toimintansa vuoden 2022 loppuun mennessä. Kiteen kaupunginhallitus on päättänyt neuvotella yhteistyön syventämisestä ja elinvoimapalvelujen hankkimisesta jatkossa Business Joensuulta. Alueen markkinointi on tarkoitus hoitaa jatkossa kuntavetoisesti. (KH 1.7.2022)

Kiteellä, kuten monessa muussakin kunnassa huoli osaavan työvoiman saatavuudesta on kasvanut, mutta samanaikaisesti kunnassa on paljon työttömiä. Monet alueen kokemat rakennemuutokset ovat vaikeuttaneet Kiteen työttömyystilannetta. Kiteen kaupungilla on oma työllisyyskoordinaattori ja lisäksi kaupunki toteuttaa yhteistyössä Tohmajärven kunnan kanssa ESR-rahoitteista ToKi-työllisyshanketta. Kiteen Evankelinen Kansanopisto on toteuttanut työllisyshankkeita ja Keski-Karjalan Kehitysyhtiö KETI Oy koulutus-, rekrytointi- ja työllisyshankkeita ESR-rahoituksella Kiteen alueella. Esimerkiksi KETIn toteuttamassa ESR-rahoitteisessa Koulutustehtaasta kasvua -hankkeesta etsittiin ratkaisuja alueen yritykset osaavan työvoiman saatavuuteen. Lisäksi kaupunki on ollut mukana tai osatoteuttajana muiden tahojen koordinoimissa työllisyshankkeissa kuten Topakka tai Työllistyyvä Keski-Karjala -hankkeet. (RR-tietopalvelu, kaupungin verkkosivut) Työllisyyden hoitoon on tulossa

⁶⁵ <https://www.keti.fi/>

⁶⁶ Rakennerahastotietopalvelu. <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/>

suuri muutos vuoden 2024 vuoden alussa, kun merkittävä osa työllisyyspalveluista siirtyy kuntien vastuulle. Kiteen kaupunki on käynnistänyt sisäisen valmistelun, jolla se valmistautuu työllisyyspalvelujen siirtoon ja palvelurakenteen kokoamiseen (KH 13.1.2022). Strategisena tavoitteena on luoda saumaton yhteistyö työllisyyspalvelujen ja elinkeinotoiminnan välille (Kiteen kaupunkistrategia 2022–2025).

Kiteellä halutaan investoida kaupunkikeskustaan sekä Tolosenmäen Aimo-alueeseen (kaupunkistrategia 2022–2025). Toimia on kohdennettu esimerkiksi Kiteen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Meijerinrannan kunnostukseen, puhdistukseen, vanhojen rakennusten korjaukseen ja ideointiin. Tavoitteena on ollut saada arvokas alue uuteen kukoistukseen kulttuuri- ja yrityselämän käyttöön ja asumiseen. Alueen kunnostukseen on kuulunut pilaantuneen maaperän puhdistustoimet (KH 9.5.2022). Kaupunki haluaa panostaa Meijerinrannan ja Postirannan alueen kehittämiseen yhteistyössä muiden paikallisten toimijoiden kanssa (KH 8.8.2022). Valtuustoaloitteen mukaisesti Kiteenjärven rantaan on rakennettu 2019–2020 kosteikkoalue, jonka avulla vähennetään kaupungin hulevesien kuormitusta Kiteenjärvelle ja uusi virkistysalue nimettiin Rantapuistikoksi (KH 23.5.2022)

Kiteen kaupunki toteuttanut kaksi investointihanketta (EAKR/maakuntaliitto) Tolosenmäessä vt6:n varrella sijaitsevan Kiteen Aimon harrastusalueen ja ampumaurheilukeskuksen infrastruktuurin rakentamiseksi (RR-tietopalvelu). Kiteen kaupungin omistamaa maa-aluetta käyttävät monet harrastusryhmät, jotka 2010-luvulla järjestäytyivät Kiteen Aimo-osuuskunnan alle. Kiteen lentokenttä, autoilijoiden sprint-, rallicross- ja carting-radat, moottoripyöräilijöiden cross country- ja enduroradat, moottorikelkkailijoiden ovaalirata sekä hevos- ja koiraharrastajien alueet toimivat Aimon alueilla. Lisäksi alueelle on tulossa ampumaradat ja ampumaurheilukeskus. Harrastusalue palvelee paitsi paikallisia niin myös koko maakunnan harrastajaryhmiä. Aimon alueelle on suunniteltu suurempaa hankekokonaisuutta, jonka tavoitteena on kehittää monipuolisesta Aimon alueesta kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävä ja ainutlaatuinen elämys- ja harrastusmatkailukohde sekä kilpailujen ja tapahtumien järjestämispaikka (Kiteen Aimon hankehakemus, Ampumaurheilukeskuksen perusinfra hankehakemus). Investointien ohella tarkoitus on hakea rahoitusta kehittämishankkeelle, joka tähtää kaupallisten toimijoiden saamiseen alueelle (KH 24.10.2022).